

250 Ft

Az író mondja legújabb kötetéről:

„Jóval közelebb a kilencvenedik, mint a nyolcvamadik évhez, mintegy húsz kötet regény, elbeszélés, útirajz, két rucsnál is több regény és több színdarab fordítása után mi az, ami még írássá készíteti az író! Átalakuló világunknak változatlan s új gondoljai és konfliktusai mellett hosszú, mozgalmas életének időben és helyszínekben oly változatos, így talán még soha el nem mondott, be nem vallott történetei és szereplői, késői számvetése saját és családja múltjának újra meg vértanúság felmerülő titkaival, immár soha meg nem oldható rejtelmeivel. Ezekről szól ez az itt olvasható, az elmúlt négy évben írt tíz elbeszélésem.”

NEMES LÁSZLÓ

Kinek a bűne?

ELBESZÉLÉSEK

Z-füzetek/121

NEMES LÁSZLÓ

Kinek a bűne?

ELBESZÉLÉSEK

BUDAPEST

Z-füzetek/121

**Sorozatszerkesztő:
SIMOR ANDRÁS**

**Tipográfia:
DOMJÁN ISTVÁN**

© Nemes László

Az író mondja legújabb kötetéről:

„Jóval közelebb a kilencvenedik, mint a nyolcvanadik évéhez, mintegy húsz kötet regény, elbeszélés, útirajz, két tucatnál is több regény és több színdarab fordítása után mi az, ami még írásra készíti az író? Átalakuló világunknak változatlan s új gondjai és konfliktusai mellett hosszú, mozgalmas életének időben és helyszínekben oly változatos, így talán még soha el nem mondott, be nem vallott történetei és szereplői, késői számvetése saját és családja múltjának újra meg váratlanul felmerülő titkaival, immár soha meg nem oldható rejtelseivel. Ezekről szól ez az itt olvasható, az elmúlt négy évben írt tíz elbeszélésem.”

Letölthető:

[[PDF formátumban](#)] [[EPUB formátumban](#)]

ÁLOMPÁR

Kerti Egon, ha nem is az első, de a korai vállalkozók között kezdte sikeres pályafutását a létező szocializmus utolsó évtizedében. Hozzájárult ehhez, sőt, nagy mértékben elindítója volt Olga asszony állandó biztatása, sürgetése: te többre vagy hivatott! Szaporán kontrázott szép szőke menyének az akkor már nyolcvanadik éve felé járó Kerti Kálmán is, akinek öregesen könnybe lábadt a szeme, valahányszor egykori újfalusi otthonukról – ahogyan ő emlegette: az elveszett udvarházukról – esett szó. Az elveszett szó valóban a megfelelő kifejezés volt: Kálmán ugyanis még jóval a háború előtt kártyán és lóversenyen vesztette el, akárcsak a hozzá tartozó egyéb családi örökséget.

Egon ipari technikumot végzett – egyetemi felvételre akkoriban mint „osztályidegen” amúgy se számíthatott –, majd az egyik nagy vendéglátóipari vállalatnál kapott állást: hűtő- és mosogatógépeket, mindenféle konyhai szerkezeteket javított. Nem is ügyetlenül: elég fiatalon lett valamilyen csoportvezető belőle. A központban ismerkedett meg az ott könyvelő szép, szőke Olgával.

Amikor arra lehetőség nyílt, régen meghalt anyja egy-két még megmaradt és addig féltve őrzött ékszerének eladása révén és – vagy pontosabban: főként – Olga bennfentes közreműködésével a vállalat központjában, bérbe, ahogy akkoriban mondták: gebinbe vette az egyik óbudai kisvendéglőt. Ebből lett végül a saját tulajdonú három budai, két pesti étteremből, három kocsmából, két balatoni vendéglőből és két penzióból álló „birodalom”.

Közben Ákos fiuk is felnőtt. Jól tanult, de különös érdeklődést – szüleitől eltérően – az üzleti élet, főként a vendéglősség iránt nem nagyon tanúsított. Legyen hát orvos, ebben állapotok meg; Ákos vonzódott is a pálya – ahogy ő mondta akkor: a hivatás – iránt, Olga kissé szomorúan, de azért némi büszkeséggel is megjegyezte: – A lateiner pályának mindig volt rangja és becsülete. – Kerti Egon is rábólintott és elmosolyodott. Gyerekkora óta nem hallotta ezt a kifejezést. Olga asszony még azt is hozzátette: – Ha

ügyes lesz, anyagilag se jár rosszul.

Ákos természetesen nyelveket is tanult: angolt és németet – az oroszral már nem kellett kínlódnia a gimnáziumban. Az elfoglalt Kerti szülőknek színházra, mozira se jutott ideje – a vendéglátó szakma sok esti elfoglaltsággal is jár –, nyaralásra, utazásra gondolni se tudtak. Ákost azért elküldték a budai iskola tehetsős gyerekeinek csoportjával Bécsbe, Rómába, Riminibe, Mallorca szigetére – lásson világot a gyerek, meg hát tartson lépést a többiekkel. Az életben nem lehet lemaradni.

A harmadik évét végezte el az egyetemen, amikor kéthónapos ösztöndíjat kapott Londonba. Felvillanyozva, tapasztalatokkal, energiával feltöltődve jött haza. – Mint kollégával, úgy beszéltek velem azon a klinikán – mondta. Elragadtatottan számolt be a legmodernebb terápia számára még nem is egészen érthető vívmányairól, a műtők és a kórtermek ellátottságáról, és főleg az egyik sebész, bizonyos Gopal doktor tudományos felkészültségéről, bravúros műtéti eljárásairól. És milyen kedves, közvetlen ember! Őt hogy felkarolta, mi mindent elmondott, magyarázott neki! – Meghívott egyszer Chelsea-bc, az otthonába is. És milyen kedvesen fogadott Mrs Gopal is. Meg a lányuk, Barbara. Ő nem akar orvos lenni, jövőre közgazdaságot fog tanulni, economics, úgy mondta.

– Milyen a házuk? – kérdezte az anyja. Kertiéknek akkor épült az új, svábhegyi villájuk.

– Szép, egyemeletes, mint arrafelé a legtöbb. A földszinten a nappali, a living room, az emeleten a hálószobák.

Gopal doktorékat az év folyamán többször is emlegette Ákos, karácsonyra szép budapesti képeslapot küldött nekik, ő is kapott karácsonyi-újévi üdvözetét, Barbara kézírásával, de aláírkantotta nevét a doktor és Mrs Gopal is.

A következő nyarat Ákos – igaz, már nem ösztöndíjasként – megint Londonban töltötte; Kertiék erre szívesen áldoztak pénzt, tavaly is mennyit tanult a fiú azon a londoni klinikán! Az angol nyelvről nem is szólva! Ákos leveleiben meg a telefonokban megint sok szó esett Gopal doktorról, a nagyszerű sebészről, eleinte pedig csak el-elejtett megjegyzésekben, de aztán mind gyakrabban Barbaráról is.

Amikor otthon, már a svábhegyi villában, kirakta az asztalra a Londonban készített fényképeit: a Tower-híd, az őrség a Buckingham palota előtt, Nelson szobra a Trafalgar téren, és Barbara és Barbara és Barbara; Barbara a Temze parton, a kertben, kosztümben, sortban, farmerben, fürdőruhában – a Kerti szülők elámultak.

– De hiszen...

– Hát persze! – nevetett Ákos. – Nem mondtam? Doktor Ranjit Gopal indiai. A feleségét úgy hívják, hogy Csitrita. Hát nem gyönyörű név?

És karácsonyra eljött Budapestre Barbara Gopal. Csodaszép volt. Hosszú, simaszálú ébenfekete haja, sötét barna, hol álmos, hol izzón világító szeme, halványbarna selyembársony bőre, karcsú, hajlékony termete, és a nevetése, azzal a száznál is többnek tűnő csillogó fehér fogával – lélegzetelállító. És mint hamarosan kiderült, itt nem egyszerű karácsonyi vizitről, nem is turistaútról volt szó. Szerelemről. Szerelemről a javából. Felső fokon lángoló szerelemről! Kerti Ákos is kivirult. Kipirult az arca, csillogott a szeme. Mit mondjon? Mit mutasson meg Barbarának? Mit mondjon el a szüleinek?

Ültek a svábhegyi villa nagy ebédlőjében az ünnepien megterített asztalnál, mellettük tarka fényeivel villogott a mennyezetig érő karácsonyfa.

– Jövőre, ha meglesz a diplomám, összeházasodunk – mondta Ákos. Barbara egy szót sem értett magyarul, de a hangsúlyból, Ákos szeméből mindent megértett. Előbb a

fiúra mosolygott, aztán a fiú szüleire. Valami földöntúli mosollyal. Halványbarna bőrének, annak a lány fényű arany és édesen elomló tejsokoládé színárnyalatai közti bőre selymének felszíne alatt a harsogó napsugárnak, a bánatos holdvilágnak és az éjszaka csillagainak fényei vilióztak sejtelmesen.

De Kerti Egon nem látott se napsugarat, se holdfényt, nem látta a felszín alatt villódzó csillagokat, csak barnaságot, fáradt, keleti, tompa barnaságot, sötétet, barna, barna bőrt.

– Gyere a szobámba! . mondta a fiának, amikor felálltak az asztaltól.

– Megörültél? – szólt rá, amikor becsukódott az ajtó Ákos mögött. – Egy hindu nőt? Egy ilyen barna bőrű... Hogy énnekem barna bőrű unokáim legyenek? Kreolok, barnák, mint azok a... Az apám... a te nagyapád... a sírjában is megfordulna!

– Szeretem. Szeretjük egymást...

– Hülye vagy!

Ákos még sose mondott ellent a szüleinek. Most se sokáig. Csak makogott, érvelni próbált. Szeretjük egymást... Gyönyörű... művelt... okos... Gopal doktor London egyik legjobb sebésze...

Az anyja csak annyit mondott: idegen, más... Mi érted mindent... nem azért, hogy te könnyelműen... később te is megbánnád...

Barbara Gopal három nap múlva elutazott. Pedig eredetileg arról volt szó, hogy együtt szilvesztereznek.

Újév reggelén két ismeretlen fiatalember vitte haza a tök részeg Kerti Ákost.

Valami tompa dac, szürke nemtörődömség lett úrrá rajta. Messze elkerülte az egyetemet, a klinikát. Kóborolt az utcákon, a budai hegyekben, olykor két-három nap múlva került csak elő. Ivott. Mocskos, félrészeg nőket szedett fel kocsmák pultjai elől. Nem a szülei üzleteiben. Azokat gondosan elkerülte. Részegen is.

– Majd lehiggad. El fog múlni – mondta Kerti Egon többször is a feleségének. Ami azt a hindu lányt illeti, meg volt győződve a maga igazáról.

– Valamit tenni kell. Valamit... – hajtogatta a még mindig szép, szőkére festett Olga. – Valamit...

– Kutyaharapást szőrivel – mondta egy reggel az ágyban Kerti Egon. Az apjától tanulta valamikor az ilyen bölcs mondásokat.

– Igen – kapott rajta a felesége. – Keresünk neki valakit... aki megfelelő...

– A fene azt a szerelmes természetét – dűnnyögte Kerti Egon, megfordult és újra elaludt. Hajnalban ért csak haza a zuglói üzletéből.

És ott, abban a zuglói vendéglőjében találkozott néhány hét múlva Márkus Gyulával. Vannak az életben ilyen véletlenek. Gyula a középiskolában volt osztálytársa, legalább tizenöt éve nem látták, de rögtön megismerték egymást. És most éppen az ő vendéglőjében ünnepelte házassága huszadik évfordulóját! Megöregedett ez a Márkus Gyula. Szürke volt az arca, fekete árkok a szeme alatt. A felesége is fáradtnak látszott, sokkal öregebbnek Olgánál. De a lányok... őrajta akadt meg Kerti Egon szeme. A haja, az a – bár meglehet, nem is természetes – vörös hajzuhatag, a carrarai márvány bőre, melynek fehérségén itt-ott még a halványkék erek is átlátszottak, csak az arca pirult ki – talán a szokatlan italtól. És amikor felállt, kissé nyújtózkodva, a mozdulatai, az alakja...

– Ez a te vendéglőd? – nézett körül álméklodva a volt iskolatárs.

– Ez is – felelte Kerti Egon. – Hát te?

– Tudod, hogy van az manapság, cégek felfutnak, aztán kifulladás... az is, ahol a

marketinget vezettem... különben a könyvelés a szakmám, nyitnék is valamilyen könyvelő irodát, adók, miegymás... de ahhoz is tőke kellene, amit a cégtől kaptam, édeskevés...

– Beszéljünk még – mondta Egon. – Erről is, másról is... Add meg a telefonszámodat. – Egy pillanatra megfordult a fejében, hogy azt mondja: ne fizess, a házassági évfordulóra a vendégeim voltak, de aztán meggondolta magát. Egyébként se rontson az ember ajtóstól a házba. Ezt is az apjától hallotta volt.

Három hét múlva hívta meg vacsorára Márkusékat, de nem az étterembe, hanem hozzájuk, fel, a Svábhegyre. Sikerült, nagy nehezen, Ákost is otthon tartani. Vacsora után az ebédlőből a szalonba mentek át, ott, a kényelmes fotelekben ülve itták a férfiak a whiskyt, a nők a konyakot. Ákos is feloldódott, hosszú idő után először mosolygott, tekintete olykor elidőzött a Márkus lány, Szilvia, térde fölött keresztbe vetett lábán.

– Arra gondoltam – mondta hajdani iskolatársának Kerti Egon, a jégkockákat csörgetve poharában –, mi lenne ha elvállalnád a könyvelésünket. Már mint státuszban, vagyis megfelelő állásban. A vállalatomnak, amelyik a vendéglátó láncot üzemelteti, pillanatnyilag egy tucat egysége van...

Szilvia éppen közelebb hajolt Ákoshoz. – Apu azt mondta, hogy úgy tudja, nemsokára doktorálni fogsz. Tudod, én annyira... – Eligazította szeme előtt a haját.

Ákos csak a vállát vonogatta. – Azt hiszem, soha. Elment a kedvem, nincs hozzá igazán...

– Mi nincs?

– Talán hivatástudatom.

A lány nem kérdezte, hogy az mi, hogy az minek kell, de a nézésében benne volt a kérdés. Csak annyit mondott: – Tulajdonképpen nincs is rá szükséged. Ahogy látom... itt nálatok...

Amikor Egon és Olga vetkőzni kezdett a hálósobában, jóval éjfél után, az asszony azt akarta mondani: úgy láttam, a kis dög ráhajtott a fiunkra – de aztán mégse mondta.

Két hónap múlva megvolt az esküvő. Ákos szmokingban, kissé elfogódottan, Szilvia hosszú uszályos fehér menyasszonyi ruhában, a korábbinál kissé sötétebb árnyalatú vörös haján szinte szikrázott a fehér koszorú, fehér kesztyűs kezében óriási virágcsokor. Olga válogatta össze, szálanként, a fia helyett.

– Álompár! – mondta hangosan az óbudai vendéglő üzletvezetője, amikor a fiatalok az igent kimondták.

Kétszobás elkülönített lakrészt, gyakorlatilag külön lakást kaptak a Kerti-villában, amikor visszajöttek a nászútról, a Kanári-szigetéről.

Ákos az orvosi pályáról végleg lemondott – még csak azt se mondhatta, hogy fájó szívvel; a kihagyott évet nehezen pótolhatta volna, kedve se volt hozzá; az apja ajánlatára – és Szilvia lelkes helyeslése mellett – belépett a családi cégbe. – Aranybánya – mondta Szilviának, még az esküvő előtt az apja, Márkus Gyula, aki akkor már a Kerti vállalat pénzügyi osztályát vezette. Ákosnak külön irodát rendeztek be – aligazgató, ez állt az ajtóra szögezett táblán, ő meg kissé értetlenül, de kétségtelen igyekezettel forgatta az íróasztalára került iratokat.

– Csak érzék kell hozzá – mondta neki otthon Szilvia –, az pedig megvan benned. Öröklődik az ilyesmi – tette hozzá.

Érzék vagy gyakorlat? Ment is valamennyire a dolog; egy év után Kerti Egon felemelte a fia fizetését. De Szilvia a fejét csóválta.

– Ezzel akarja kiszúrni a szemedet? Miért nem nyitod ki a szádát?

Akkor már javában folyt a vita otthon: – Szűkös ez a kétszobás lakrész! – panaszkolta Szilvia. – Igazán vehetnének nekünk egy tisztességes lakást. Az a legkevesebb. Ha már ők... – Nem fejezte be a mondatot, de majdnem kicsúszott a száján: ha már ők ketten abban a tágas villában terpeszkednek! – Végül csak annyit tett hozzá: – És ha meglesz a gyerek?

Amikor a gyerek, a kis Kálmánka, már három hónapos volt, Szilvia minden addiginál hevesebben kifakadt. – Állj végre a sarkadra! – mondta Ákosnak. – Különben se bírom tovább itt, egy fedél alatt. Az anyád mindenbe beleszól! Ha már nem vesznek, nem építenek új házat, vagy legalább tisztességes lakást — ez volt a visszatérő kifejezés: a tisztességes lakás –, akkor ne csip-csup fizetésemeléssel intézzenek el, társnak vegyen be az apád, az neked kijár! Van ott pénz dögivei, én tudom... az apu... és itt elharapta a szót.

– Megörültél? Mi jut eszedbe? – mordult a fiára Kerti Egon, amikor az végre, hol sápadtan, hol elpirulva, előállt az ötlettel. – így is többet kaptok, mint amit megérdemelték. Mit tettél le te eddig az asztalra? Mit tudsz te? Gyereket csinálni, az én kontómra?

– Jár neked! Jár neked! – ismételte folyton Szilvia. – Az a vén, konok... – mondta egyszer, amikor éppen benyitott a szobájukba Kerti Egon.

– Te kiről beszélsz? – csattant fel a hangja.

– Ne tessék csak így bejönni a lakásunkba! – kiáltotta Szilvia.

– A ti lakásotok? Mi a tiétek itt?

Szóval, nagyon elmérgesedett a helyzet. – Ez így nem mehet tovább – jelentette ki egy este, a gyerek fürdetése után Ákos.

– Hát nem is! – csattant Szilvia hangja. – Kérd ki... mit, kikérni? Követeld a jussodat. Az jár neked! Aztán majd mi, külön...

Egy hétig töprengett, rágódott Ákos, amíg egy délelőtt, az apja irodájában, újabb vita, veszekedés, letolás után – ha éppen tudni akarod, szart se ér a munkád, mondta Kerti Egon a fiának – Ákos kimondta: – Akkor elmegyek. De add ki a jussomat!

– A jussodat? Nesze! – kiáltotta, és pofon vágta a fiát. Hatalmas, csattanós pofont adott neki. Életében először. A felnőtt, nős fiának. A kis Kálmánka apjának.

– Még ma elköltözünk – mondta Ákos.

Éjszakára Márkus Gyulához mentek, másnap az Erzsébet körúton vettek ki egy „elégé tisztességes” bútorozott, telefonos szobát.

– Igenis, a jussodat – hajtogatta Szilvia. – Ami jár, az jár. Apám ismer egy jó ügyvédet...

Az ügyvéd valóban felkereste Kerti Egont; Olga asszony, aki egész életében mindig tudta, hogy mit kell tenni, most csak hallgatott, végül mindössze azt mondta a férjének: mégis a fiunk, az unokánk...

Kerti Egon a fiával nem állt szóba – nem a fiam többé, kitagadom, mondta – ám az ügyvéddel végül bizonyos összegben megállapodott. Márkus Gyulát pedig, átszervezés címén, elbocsátotta a vállalatától.

– Ezzel a pénzzel azért lehet kezdeni valamit – mondta Szilvia.

– De mit? – kérdezte Ákos. Egyszer, kétszer, egy hét múlva, egy hónap múlva. A pénz közben csak fogyott.

– Képzeld, délután telefonált a Rétfalvi Józsi – mondta egy este a férjének Szilvia.

– Az ki?

– Egy régi ismerősöm, Nem mondtam? Még iskolás koromból. Egyszer még udvarolni is próbált nekem – tette hozzá nevetve. – Néhány évvel ezelőtt ment ki Amerikába. Úgyes fiú, ott karriert csinált. Írtam neki... nem mondtam? És ma felhívott. Azt mondja, menjünk ki, ő tudna neked állást és munkavállalási engedélyt is szerezni. Hiszen tudod, pénzért mindent lehet...

– Gondolod? – nézett rá Kerti Ákos.

Két hónap múlva érkeztek Miami-ba. Fáradtak voltak, Frankfurtban lekésték a csatlakozást, New Yorkban lélekszakadva rohantak a kézcsoomagokkal és a síró Kálmánkával a floridai géphez. A repülőtéren Rétfalvi Józsi várta őket. Kedvesen, napbarnítottan, energikusan. Nagy lakása volt egy tízemeletes toronyházban, ablakaiból a tengerre lehetett látni. De nekik szállodában vett ki szobát. – Azt hiszem, így nektek is kellemesebb – mondta mosolyogva. – Pihenjete néhány napig, aztán meglátjuk...

-Te mivel foglalkozol? – kérdezte másnap Ákos.

– Ezzel is, azzal is...

– Tudod – mondta néhány nap múlva –, az ideiglenes munkavállalás csak bizonyos, meghatározott munkákra vonatkozik. Egyelőre... – tette hozzá.

– Mindegy – jelentette ki Szilvia. – Ákos bármit elvállal!

Öt hétig volt kisegítő pincér egy karib-tengeri kirándulóhajón. Izzadt, loholt, ügyetlenkedett, a gépház mellett, forró, levegőtlen szálláson aludt, és amikor a haiti főpincér szájon vágta, mert nem értett meg egy rendelést és kétszer nem a kért italt vitte a fedélzetre, a következő kikötőben, Nassauban leszállt a hajóról.

Amikor visszaérkezett Floridába, Rétfalvi Józsi Orlandóban szerzett neki benzinkút-kezelő állást. – Ott igazán jól lehet keresni – jelentette ki. És még hozzátette, mintegy szemrehányón: – Ha megembereled magad.

Szilvia Miami-ban, egy olcsóbb szállodában maradt a gyerekekkel. – Egyelőre – mondta. De két hónap múlva már Rétfalvi Józsihoz költözött.

Körülbelül akkor vitték kórházba, infarktus gyanúval, Kerti Egont. De öt nap múlva hazaengedték. Nincs nagyobb baj, mondta az orvos, de azért vigyázni kell.

Minden ment tovább, a régi kerékvágásban. Az egyik balatoni vendéglő forgalma megcsappant, Kerti Egon eladta. Nyitott egy újabb üzletet a Mátrában. Aztán a Bakonyban. A vállalat tizenharmadik egységét.

MÉG EGYSZER VELENCE

Még egyszer, talán utoljára. A sors ajándéka, egyik késői ajándéka. Ülök a tér, a Piazzetta árnyas árkája alatt, nézem ezt a páratlan látványt: jobbra tőlem a napfény millió színében tündöklő tengeröbölt, bohókás, ringó bárkákat, méltóságteljes fehér hajókat, szemben a Dózse-palota zord évszázadok, zsarnokság, hatalom, besúgók, gyilkosságok tanújának komor, ormóttanul is gyönyörű rózsaszínű tömbjét, hatalmas ablakaival, játékosan csipkés oszlopaival, balra a Szent Márk székesegyház túlcsorduló pompája, a Campanile szikrázó égbe nyúló tornya, a Szent Márk tér szédítő forgataga: galambok százezrei közt tébláboló, bábész turisták tömege: az egész világ. Feketék, fehérek, sárgák, egy gyönyörű barna hindu diákpár, hangos, öreg amerikaiak, gazdag meg nem is olyan gazdag németek, idegenvezetőjük magasra tartott zászlója nyomában igyekvő, szorgalmasan, kötelességtudón fotografáló japán turisták, és gyerekek,

gyerekek, gyerekek... napsütötte boldog, felszabadult zshivaj.

A sors különleges ajándéka volt az is, amikor először juthattam el ide: kis híján hetven esztendeje, jutalom üdülésre mint olaszul tanuló gimnazista diák. Itt ültem akkor is az árkádok alatt, ugyanezek a komor, játékosan pompás, gyönyörű, öröknek tűnő díszletek között; turisták, báméskodók forgataga, galambok szárnycsattogtatása, nyüzsgése, a tömeg ugyan kisebb a mainál, feketék, sárgák még nem igen fordulnak itt elő; ennek az indiai diákpárnak a szülei vagy nagyszülei aligha jutottak el ide, hacsak nem maharadzsa – bár nyilván ezek a mai turisták se páriák, utcai árusok és kigyóbüvölők gyerekei. S ott jobbra, a parton túl, a szikrázó napsütésben akkor is a békésen ringó bárkák, karcsú gondolák, de a Canal Grande torkolatában komor hadihajók; valahol messze, Etiópiában már hullottak a bombák, és itt, ezen a pompás, örök napsütötte téren a gyerekek vidáman énekelték: *faccetta nera, bel'abissina*, fekete pofika, szép abesszin leányka, szabadságot, új törvényt, új királyt hozunk nektek... És azok a kikötő pompás díszeknek tűnő nagy hadihajók már újabb vizekre készülődtek. Madrid csak egy várost jelentett nekünk, Guernicának a többségünk a nevét se hallotta még, de a szép, nagy hajók gépe már dohogott, kéményük már füstölt a Canal Grande torkolatában. *Faccetta nera*, ebből mi lesz?

Hát megláttam ezt is. Itt voltam, itt ültem ezen a gyönyörű, napsütötte téren 1945 nyarán, a Lidóról jöttem át, ahol elegáns nyaralók, vidám fürdőzők helyett értelmetlen barikádok, épületek roncsai, betontörmelékek áztak a még mindig alattomos aknákat rejtő vízben; az ország belsejéből, a nyomorba döntött szép Itália romos városaiból, bombák szaggatta útjain át érkeztem Velencébe, itt ültem újra a Piazzetta árkádjai alatt, itt a téren a díszletek, itt állnak változatlanul: a történelem szerencsésebb pillanatainak (Szerencsésebb? Ki tudja, kinek volt szerencsésebb vagy szerencsétlenebb az is?) örök kincsei; csodálatos módon itt maradtak épen, változatlanul; turisták forgataga helyett amerikai és angol katonák – köztük jómagam is –; a galamb is kevesebb, nincs aki etesse őket, aki etetné, annak sincs mit ennie, néhány árus a régi, harsány hangon háború előtti megmaradt emléktárgyakat kínálja a katonáknak, gyermekük éhes száját betömni akaró anyák – tanítónők, postáskisasszonyok, lerombolt gyárak egykori munkásnői – árulják önmagukat.

És aztán, alig másfél év múltán, hazafelé menet, itt voltam újra; talán valamivel már több a galamb, de ember alig lézeng Európa e páratlanul szép terén – turisták hogyan is jöhettek volna Európa romba dőlt városaiból, csaták, bombák, Auschwitz, Sztálingrád, Berlin, temetések és temetetlen szeretteik még ki sem hűlt emlékei közül? Én magam szinte pillantásra se méltattam a Dózse-palotát, a Rialto pompás ívét, nem turista voltam, csak átutazó, szemem előtt az otthon, a jövő: az elképzelt szabadság, az egyenlőség, az emberi méltóság, a földi paradicsom megálmodott világa.

Aztán végre, hosszú évek múltán – megint csak a sors újabb kegyelme – megint Velence. Első állomás az otthonról jött, az otthonról oly szerencsésen eljöhett turistának, első ablak egy másik, színesebb világra – jobb világra, vagy mégse? Ki tudhatta, ki tudhatja? – de felszabadultabb, színesebb, fiatalosabb, valahogy jobban csillog megint a dóm millió dísz, cirádája, másképp nevetnek a vízen sikló gondolákban a szerelmespárok, ragyog a napfény, *Volare* – szól mindenütt a tévé, a rádió, volare, dalolja Modugno, repülni, repülni – de hová? Meddig? Miért?

És évről-évre több a turista, jönnek már fehérek, sárgák, barnák, feketék, jövünk, jöhetünk időnként már mi is, ha megtakaríthattuk valahogy az árát, ha kivártuk a sorunkat, a hatóság kegyét. És él ez a város, és szépül és öregszik, és díszesebb, és süllyed, hogy el ne feledjük az elmúlást, a zsúfolt kirakatok, ámuló tekintetek, nevetések, karneválok mögött a támfalakkal, mérhetetlen költséggel, fantasztikus tervekkel, technikával feltartóztatott halált, mely akár csak bennünk is – mint fogunkban

az idegen anyag – úgy szaporodik.

Ülünk egyszer – alig néhány esztendeje –, egy ragyogó nyári délutánon a Szent Márk tér egyik kávéházának teraszán, óriási tolongásban, a világ legszebb díszletei között; gondtalanul nevető felnőttek és gyerekek etetik, hívják magukhoz a jóllakott galambok ezreit, szalonzene szól: Lehár, Kálmán Imre andalító keringői – ugyanígy ülhetett, ugyanígy hallgathatta itt a zenét Molnár Ferenc, miközben valamelyik vígjátékát vázolta fel, vagy akár Thomas Mann is, amikor a *Halál Velencében-t* álmodta meg – igazi békebeli hangulat, mondjuk egymásnak a kávécsészénk fölött, igazi béke... – Igazi béke? – nézünk egymásra döbbsen, hiszen a kikötőben hadihajók állnak megint, vadászrepülők, nehézbombázók húznak el fölöttünk a közeli légitámaszponttól; itt a szomszédban, mindössze az Adria túloldalán, romba dőlnek a házak, a hidak; tegnap még szomszédok, testvérek, sógorok gyilkolják egymást veszett gyűlölettel... *Jaj cica, eszem azt a csöpp kis szád és Mondd meg, hogy imádom a pesti nőket* – játssza a zenekar, és elandalodva hallgatják olaszok, németek, amerikaiak, svédek, indiaiak, japánok.

És most még egyszer a sorsnak ez az ajándéka. Ülök a Piazzetta árnyas árkádjai alatt, nézem ezt a páratlan látványt, a napfény millió színében tündöklő tengert, a Dózse-palota ablaksorát, vidám turisták mérhetetlen sokaságát, feketék, sárgák, fehérek, ez a világ, ez itt a béke – és előttem az újság, bombák, terroristák, érdek, fanatizmus, faccetta nera, szabadságot, új törvényt, új királyt hozunk nektek... És emelkedik a víz, korhadnak a cölöpök, szaporodik a világban, szaporodik szívünkben a halál. Pedig olyan gyönyörű ez a tér, ez a város, ez a világ. Hadd nézzem, hadd nézzük még egy ideig.

HEMINGWAY ÉS ÉN-AVAGY: ÉN ÉS HEMINGWAY

1945 végén, a béke első hónapjaiban Sienában, Toszkána egyik legszebb városában állomásozott a századunk, az Olaszországot megszálló – ha úgy tetszik: felszabadító – brit hadsereg egyik egységeként. A város egyik főutcáján, a *Via di Città-n* áll a *Loggia della Mercanzia*, vagyis a kereskedők céhének tizenötödik század elején épült gyönyörű, loggiás, reneszánsz palotája. Az épület túloldalának ablakai Siena világszép gótikus főterére, a kagyló alakú *Piazza del Campo-ra* néznek, szemben a tizenharmadik század végén és a tizenegyedik század elején épült hírneves városházával, a *Palazzo Pubblico-val* és annak csodálatos, 102 méter magas tornyával, a *Torre del Mangia-val*.

A *Loggia della Mercanzia* reneszánsz palotáját foglalta le és rendezte be katonaklubnak a brit parancsnokság. Pontosán már nem emlékszem, öt vagy hat katonából álló személyzet „üzemeltette” a klubot a felszolgáló, takarító és egyéb munkákat ellátó olasz polgári alkalmazottakon kívül. Engem, minthogy az olasz személyzettel beszélni is, valamint a város néhány cégétől az esti rendezvényekre a süteményeket, szendvicseket és italokat reggelenként megrendelni is kellett, tolmácsnak vezényeltek a klubba. Ott is laktunk, a palota két-három széken berendezett helyiségében; századunk szálláshelyére, a város északi falánál álló „Márványkaszárnába”, a *Caserna la Marmora*-ba hetenként csak egyszer kellett átmennünk, hogy felvegyük a Zsoltiunkat és a heti ételkészlet ellátmányunkat: egyebek közt szalonna-, füstölt marhahús-, sajt-, gyümölcs és más konzerveket, tej- és tojásport, cukrot, kávé, teát stb.

A katonaklubnak, vagyis gyönyörű reneszánsz palotánknak a térre, a *Campo*-ra néző oldalán egy olasz vendéglő volt. Néhány napig éltünk csak a „kincstári” hideg kosztunkon, aztán rájöttünk egy kellemesebb megoldásra. Minden héten leadtuk a vendéglő tulajdonosának az akkori lerongyolt, szűkös élelmiszerjegyeken élő Itáliában kincset érő angol ellátmányunkat, és annak fejében a vendéglőben fogyaszthattuk a kész, napi olasz menüt.

Ötödik éve szolgáltam akkor már közlegényként az angol hadseregben, Szíriában, Libanonban, Egyiptomban, Olaszországban; csodálatos élmény volt számomra kényelmesen, civil módra, vendéglői fehér asztalnál étkezni, udvarias, fehér kabátos pincérek szolgáltak ki – szinte nem is éreztem már katonának magam. És naponta megbámultam a vendéglő falán egy szépen bekeretezett képet: Ernest Hemingway sajátkezű aláírásával ellátott fényképét. Itt, ebben a sienai vendéglőben evett – és persze ivott – valamikor. (Egyébként éppen akkoriban jelent meg olaszul az *Akiért a harang szól*, magam is láttam, a város minden könyvesboltjának kirakatai a *Per chi suona la campana* köteteivel voltak tele.) Én pedig a napi olasz spagettim fogyasztása közben elbűvölten néztem Hemingway fenséges, szakállas képét és arról álmodoztam, ha végre leszerelhetek és hazatérhetek az immár felszabadult Magyarországra, és ott talán valóra válik az álom: író leszek, és egyszer talán hírnévre is szert teszek, hátha itt fog függeni ezen a falon, Hemingway arcképe mellett az én képem is: „Itt étkezett Nemes László is egykoron”.

2003 nyarán, a sors késői ajándékeként, ismét eljutottam Sienába. Ott álltam ötvennyolc év után megint a *Piazza del Campo*-n – és minden változatlan! A teret körülölelő fél évezredes, azonos magasságú szienai-vörös házak, a Jacopo della Quercia gyönyörű kútja, a *Fonte Gaia*, a városháza és a tornya: a *Torre del Mangia*, és szemközt, íme, változatlanul, a torony nevét viselő vendéglő. Dobogó szívvel léptem be, szemem azonnal a falon, Hemingway képét kereste. Nem volt ott. Megszólítottam egy pincért: – Kérem, ötvennyolc évvel ezelőtt... Hemingway, aki itt... – Értetlenül bámult rám. Idősebb férfi jött oda. Talán főpincér, talán a vendéglős. – Ötvennyolc éve...? Egy fénykép? Hemingway? Kicsoda? Fogalmam sincs...

Hát, az én képem sose került a vendéglő falára. Nem is fog már soha. De Hemingway képe sincs már ott. Így jutottam végül mégiscsak egy szintre Hemingwayvel.

MINDEGY MA MÁR?

A nevére, már nem emlékszem pontosan, csak azt tudom, hogy Zolinak szólította a felesége – együtt ültünk vacsora után, egy pohár bor mellett, a balatoni üdülő társalgójában, valamikor a nyolcvanas évek vége felé. Korán öszülő, de fiatalos arcú férfi volt, a korát aligha lehetett megállapítani. Ő mondta el, roppant érzékletesen ezt a történetet. Besorozott kiskatona volt annak idején, a határőröknél szolgált, ötvenhat novemberében a nyugati határon. Egy ronda, ködös éjszakán járőr társával messzire keveredett a többiektől, azt tudták, hogy már Ausztria közvetlen közelében járnak, amikor motorzúgást hallottak, és a sötétben, az útnak alig nevezhető göröngyös csapáson, lámpáját elolttva, egy autó közeledett. Parancs szerint fegyverükhöz kaptak, aztán, mintha csak összebeszéltek volna, leengedték géppisztolyukat. Ha már idáig eljutott, hadd menjen, ha akar... Ám a kocsit megállt előttük. – Menjen már! – szólt rá Zoli. – Nem is láttuk. – Köszönöm – felelte a kormányon ülő viharkabátos férfi, és

kiszállt az ágaktól összekaristolt, sáros, itt-ott behorpadt orrú és oldalú kis Topolinóból. – Barátaim – mondta –, drága magyar testvéreim – talán még azt is, hogy elvtársaim –, csak arra kérlek benneteket, löjtek egy-két sorozatot a kocsim oldalába! – Hogyan? Csodálkozott Zoli. – Ide, az oldalába, csak a motorba ne – tette hozzá. – Kérem – felelte Zoli társa, és szépen átluggatta az ütött-kopott kis autó oldalát. – Köszönöm, barátaim! – mondta a viharkabátos, visszaülve a volánhoz, és kocsijával együtt máris elnyelte a köd. Csak a motor ropogása hallatszott. – Hogy aztán odaát – fejezte be történetét Zoli – elmondhassa, nem akárki ő, igazi szabadságharcos, aki velünk vagy éppenséggel az oroszokkal is hősiesen tűzharcba bocsátkozva menekült a szabad világba.

– Nem kék színű volt az a kis kocsi? Kék volt, ugye? – kérdeztem. – Nem tudom – felelte deres hajú üdülőtársam. – Régen volt. És különben is, sötét, ködös éjszaka, és koszos, sáros volt kocsi...

Pedig ez csakis a Sass Gyuri lehetett, jutott eszembe akkor, és így gondolom, oly sok év múltán még ma is. Csakis a Sass Gyuri...

– Sass vagyok. Sass György – mondta, és rögtön hozzátette: – két s-sel –, amikor a jégpályán valamelyik barátom bemutatta, helyesebben: engem mutatott be neki, hiszen Sass Gyuri tekintély, amolyan vezéregyéniség volt ott, köztünk, tizenhat-tizenhét éves gimnazisták között. Talán azért is csodáltuk, mert valami rejtelmesség, valamiféle, talán csak megjátszott romlottság levegője lengte körül. Azonos korúak lehettünk, legfeljebb egy évvel volt idősebb nálam, de többnek látszott, borotválkozott is már, néha fekete sörték ütöttek ki az állán, az orra alatt. Magasabb volt, mint én, izmos, hajlékony derekú, fekete haja szabadon lobogott amint a jégen, a legnagyobb hidegben is hajadonfőtt, ingujjra vetkőzve száguldott a békésen, körbe-körbe korcsolyázók között. Fogadásból bármelyik ismeretlen lányt elkapta, magához rántotta, szájon csókolta, majd villámgyorsan siklott tovább. Nem tudtuk, melyik iskolába jár, sose árulta el, azt se, hogy hol lakik, kik a szülei. Nem volt műveletlen fiú, németül és franciául is beszélt, fitogtatta is, főleg a lányok előtt ezt a tudását. Az utcán kabátgallérját felhajtotta, a kötelező diáksapkát sose hordta, kalapját összehunyorított jobb szemébe húzta, ahogyan akkoriban a moziban a szívödlegesztő Hans Albersnél láttuk, cigarettáját – mert persze hogy dohányzott –, mielőtt rágyújtott, hosszasan ütögette ezüst (vagy legalábbis annak látszó) cigarettatárcájához. Egy-két barátunk lakására is feljárt, ott néha nagy kártyacsatákat is vívtunk, pókerre és a nem kevésbé hazard chemin de fer-re is megtanított minket. Hosszan, részletesen beszélt nőügyeiről, sejtettük, hogy izgalmas történeteinek a negyede sem igaz, de azért ámulva hallgattuk. – Te még kuplerájban se voltál? – kérdezte tőlem egyszer, és tovább oktatott: – Mert tudod, öregem, az se mindegy, hogy kivel... Csak igazi úrinővel vagy kurvával... – Ez részéről már az igazi barátjává fogadás jele volt, hát még az, hogy elárulta nekem: amikor télen, csikorgó hidegben, mindenkit ámulatba ejtve ingujjban korcsolyázik, az inge alatt jó meleg pulóvert visel. Csalt valószínűleg a kártyázásnál is – de olyan nagyvonalúan, mintegy oktató célzattal csinálta azt is, hogy nem tudtam haragudni rá. Szerettem? Viszolyogtam tőle? Megvettem? Irigyeltem? A fene se tudja...

Tizennyolc évesek lehettünk már, amikor egyszerre csak eltűnt a szemünk elől. Múltak a hetek, a hónapok-és Sass Gyuri sehol... Az is megfordult a fejemben, hogy lecsukták valamiért, egyik barátunk viszont úgy hallotta valakitől, hogy Sass Gyuri külföldre szökött.

Egy vagy talán másfél év múltán bukkant fel megint, francia szavakat kevert a beszédébe, alsó ajkáról lógatta a rátapadt cigarettát, ahogyan Jean Gabin-től meg a többi francia filmszínésztől láttuk az idő tájt a moziban. – Párizsban éltem egy ideig – mondta nekem aztán jelentkeztem az idegenlégióba. Micsoda nőim voltak Algírban és

Marokkóban, mon vieux! Különösen az egyik casablancai hastáncosnő... De aztán rájöttem, mégse nekem való az az élet. Sem az afrikai hőség. Megszöktem, hazajöttem...

Tudtam, hogy egy szava sem igaz, valahogyan mégse haragudtam rá igazán. Akkor se értettem, ma se értem, miért... Akkoriban már nem korcsolyázni jártunk, a nálunk újdonságnak számító eszpresszók valamelyikében, vagy a sarki kocsmában találkoztunk, Sass Gyuri olykor-olykor pénzt is kért kölcsön, kisebb összegeket persze, hiszen több nekünk se volt, néha vissza is fizette, néha nagyvonalúan még meg is vendégelte az egész társaságot. – Nagy terveim vannak, óriási lehetőségek... – mondta ilyenkor, aztán egyszerre csak nyoma veszett megint.

Múltak az évek, háború, béke, remények, nyomorúságos időszakok; ötvenhat tavaszán vagy kora nyarán, valahol a belvárosban találkoztam újra Sass Gyurival. Messziről integetett, a régi, elbűvölő mosolyával, átölelt, csak úgy ropogtak a csontjaim. – Öregem – mondta drága öreg barátom! – Roppant elegáns volt, jól szabott galambszürke öltönyében, selyem nyakkendőjével kirítt az akkori környezetből. – Tudod, öregem – magyarázta én sose hagytam el magam, az ember sose süllyedjen a maga színvonal alá. Én ebben a szürke világban is megtaláltam a magam helyét. – Pontosabban nem mondta meg, hogy hol a helye, mivel foglalkozik, csak azt tette hozzá, hogy a kevesek közé tartozik, akik még ma is megtehetik, hogy autón járjanak, a saját kocsijukon. – Na persze – tette hozzá – nem feltűnő, szemet szűrő luxusautón. – Mutatta is az utca túloldalán álló kis kék színű, meglehetősen kopott Topolinót. – Elvihetlek valahová? – kérdezte. – Köszönöm – feleltem –, itt van dolgom, a szomszéd utcában.

Hátra se fordultam, ma pedig, fél évszázad múltán mit nem adnék azért, ha megtudhatnám, mi történt vele, él-e még, itt a közelemben vagy távol valahol a világban, boldogult, elzüllött, lebukott-e valami nagy disznóságon, ha meghalt, börtönben-e vagy szerető családjá körében mint sikeres, mindenki által tisztelt... – és miért? Szerettem egyáltalán? Irigyeltem? Vagy megvettem? Mindegy ma már. Életem egy része ő, annak az anyagnak, annak a szövetnek, amelyből az életem, a világom áll, ő is egyik szála, mely szabadon, elvarratlanul lebeg az űrben, és ahhoz, hogy kerek legyen, valamivel érthetőbb a magam élete is ebben a világban, tudnom kellene...

Mennyi kérdés, mennyi eltűnt ember, megszakadt sors... mennyi elvarratlan szál!

Mi lett vajon Waldmannékkal? A Waldmann családnál töltöttem Passauban két teljes hónapot 1935 nyarán. A német nyelv gyakorlására küldtek ki hozzájuk a szüleim. A Duna közelében, hangulatos kis utcában volt Waldmannék sörözője. Heinrich, a huszonegy éves nagy fiú – nekem, tizenöt éves gyerekek felnőtt – gúnyolta Hitlert, bohócnak nevezte, utánozta a Chaplin-bajuszos, ordító diktátort, öccsének, a tizennégy éves Kurtnak tetszett a sok parádé, a dicsőséget ígérő jelszavak özöne – lelkes kisdobos Hitlerjugend volt, a szülőket, úgy láttam, semmi sem érdekli az üzleten és a sörön kívül – mi lehetett belőlük, mi lett belőlük később? A férfiak katonák – kétségtelenül gyilkosok vagy áldozatok? Közönyös együttműködők, netán ellenállók akár? Túléltek-e egyáltalán a háborút? Több mint négy évtized múltán jártam ismét abban a szép bajor városban. Megtaláltam a házat, a söröző helyén diszkó volt. A szomszédok, a környék lakói Waldmannék nevére sem emlékeztek. Tovább kellett volna kutatnom? Miért? Hogy megtudjam? Hogy befejezzem, hogy kerek legyen életem történetének ez a része? Miért? És mégis, valami hiányérzet, mintha elmulasztottam volna valamit...

Riesz Sanyi a hatvanas években csengetett be hozzánk. Először meg se ismertem. Félszegen állt a küszöbünkön, az arca borostás, ruhája, inge foltos, foszladozó.. Azt

hiszem, piszkos is. Dadogott, tompán, zavarban, valahogy a fejem mellett nézett el a falra. Az elemi iskolában volt osztálytársam. Helyes, pufók, rózsás arcú fiú, emlékszem, szépen, csengő hangon énekelt. Azt hiszem, ő volt az osztályunkban a legjobb módú szülők gyereke. Mészáros vagy talán pékmester volt az apja. – Ha valamivel segíteni tudnék neki – nézett rám végül.. – Még használható cipő... kabát... – Láttam, mintha a kezét is nehezebben mozgatná. Mi történhetett vele? Sose kérdeztem meg. És mikor történt? Nem mertem megkérdezni? Nem akartam? Szégyelltem? Félttem? Az ő választól? A felelősségtől? Az én valamiféle felelősségemtől? Kétszer-háromszor vacsorára marasztaltuk, aztán valahogy elmaradt, eltűnt megint. Sose kerestem, sose jártam utána. Kellett volna? Hová tűnt... miért? És most, él-e még egyáltalán? Aligha... És ha tudnám a választ? Jobb lenne a lelkiismeretem? Kerekebb a világ? Talán...

Új rádiót akartam venni egyszer, jobbat, világvevőt. Az üzletben az eladó egy kérdésemre nem tudott felelni, azt mondta, megkérdezi Baksa úrtól, a főnökétől. Az üzlet másik helyiségéből előjött egy magas, korombeli férfi, rám nézett, a nevemet mondta. – Nem ismered meg? Halász Tibor vagyok! – De hiszen... úgy értettem, hogy Baksa úr...

– Persze. Most. – És elmondta, hogy ő volt Halász Tibor... a Halász Tibi... az én apám egykori kollegájának, jó barátjának a fia. Rögtön megismert, valamikor gyakran találkoztunk, sokat játszottunk is együtt. Ok aztán vidékre költöztek, az apja zsidó volt, deportálták, meg is halt, úgy tudja, Mauthausenben; az anyja, aki katolikus volt, hogy őt megmentse, már korábban „törvénytelenítettte”, eskü alatt vallotta, hogy nem a férje fia, hanem egy keresztény férfi természetes gyermeke. Ő pedig, mint törvénytelen gyerek, megkapta, és most már meg is tartotta az anyja nevét. Így lett Baksa. – Majd találkozunk, elbeszélgetünk – fogadkoztunk – annyi minden történt velünk... – aztán ez is elmaradt, valamikor megszűnt az az üzlet, Halász vagy Baksa Tibi címét elveszítettem, pedig olyan jó lett volna beszélgetni vele... emlékszel, amikor egyszer fenn voltunk nálatok a Svábhegyen, én a házatok előtt felbuktam a rolleremmel a meredek úton... vérzett a térdem, emlékszem, a te apád mosta ki és kötözte be a sebet... Erről is kellett volna beszélni és a máról is, hogy ne szakadjon el a szál...

És Aldót is elveszítettem, az olasz barátomat, pedig mennyire megértettük egymást valamikor, abban az itáliai kisvárosban, a béke első hónapjaiban, amikor még azt reméltük, hogy most már mindnyájunkra boldog, igazságos világ köszönt rá. Van is egy fényképem, a hátán felirat: *Il tuo amico italiano, Aldo* – de a címe nincs rajta, a családi nevét is elfelejtettem – és ha tudnám a címét, ha tudnám, hogy él még valahol egy olasz öregember, szegény vagy gazdag, elégedett vagy csalódott, aki emlékszik még rám... – akkor teljesebb, boldogabb lenne a világom? Ki tudja? Talán igen...

Annak a lánynak pedig már a keresztnevét is elfelejtettem, akit annak idején, túl a tengeren, kényszerű emigrációm első, keserves időszakában ismertem meg. Abban az olcsó kifőzdében mosogatott, ahová ebédelni jártam. Anna volt? Vagy Mari, vagy Juci... Csak azt tudom, hogy valamikor, menekülése előtt, Pozsonyban járt orvosi egyetemre; esténként, munkája után sokszor sétáltunk a háborús elsötétítés miatt komor, fekete utcákon, annyi pénzünk nem volt, hogy valahová beüljünk egy kávéra vagy teára; egyszer zeneszó hallatszott valamelyik vendéglőből vagy kávéházból. – Istenem – mondta ő, valamikor táncolni is jártunk... – Én meg szertartásosan meghajoltam, átkaroltam, éjfél is elmúlt, mire abba hagytuk a táncot a sötét járdán.

Aztán én onnan is tovább sodródtam... Anna vagy Mari vagy Rózsa vagy Juci... Ha tudnám, ha tudhatnám, hogy mi lett vele, hogy él e még valahol... kerekebb lenne a világom? Teljesebb, nyugodtabb, tisztább, becsületesebb lenne az életem? Ezt se tudom.

GYURI

A legkedvesebb unokatestvérem volt. A legeslegkedvesebb. Ugyanabban az évben születünk, én néhány hónappal korábban; én még élek, ő harminc éve halott. Így volt ez bekódolva? – kérdezhetné valaki manapság. Pedig ő volt az erősebb, az ügyesebb, a virgoncabb: az életrevalóbb, ahogyan sokan mondogatták annak idején. Szép kisfiú volt, később is jóképű, karcsú, vállas, izmos, ügyes mozgású, én satnyább, lassúbb, félszegebb is. Pedig én voltam a nagyvárosi, a pesti gyerek; ők vidéken éltek, ha felruccantak Bácskából Budapestre, nálunk szálltak meg. Volt az apjának itt, a fővárosban egy ismerőse, valamilyen fölöttese vagy főnökfeléje lehetett – nagy tisztelettel, ma úgy vélem, inkább némi, a függő helyzetéből adódó szorongással beszélt róla – bizonyos Rónai úr, s egy alkalommal az ebédnél azzal fordult hozzánk, hatodik évünkben járó gyerekekhez ez az én Jenő bácsikám, hogy beszélt telefonon azzal a nevezetes Rónai bácsival, aki nagyon kedves volt és meghívott minket, vagyis a két gyereket, délután uzsonnára. Anyáink, mármint az enyém és apám húga, Gizi néni, a Gyuri mamája, kisuvickoltak minket, legjobb ünneplő ruhánkat adták ránk, együtt kísérték el Rónaiék belvárosi házának kapujáig. Indulás előtt Jenő bácsi megjegyezte: – Aztán szégyent ne hozzatok ránk! – Majd Gyuri szemébe nézve hozzátette: – Jár nekem a Rónai bácsitól száz pengő. Én nem figyelmeztethettem, kínos lett volna, de ha eszébe jut és odaadja neked, fogadd el. – Nagy pénz volt annak idején, a „Havi kétszáz pengő fixszel / ma az ember könnyen viccel” szövegű dal korában az a száz pengő. Egy kisebb család, ha szűkösen is, egy hónapig megélhetett belőle.

Valóságos palota volt az az ötemeletes belvárosi bérház, rézrudakkal leszorított piros szőnyeg vezetett fel Rónaiék első emeleti lakásáig, csengetésünkre fehér kötényes, bóbitás szobalány nyitotta ki az előszoba ajtaját, Rónai néni megcsókolt, amit nem szerettem, Rónai bácsi megveregette az arcomat, amit utáltam, de a habos kakaó meg a csokoládés kuglóf finom volt. – Hazakísértesselek valakivel benneteket? – kérdezte végül Rónai bácsi. – Vagy hazataláltok egyedül? – Egyedül! – feleltük egyszerre, ő pedig az előszobában a zsebébe nyúlt. – Most jut eszembe – mondta –, azt hiszem, ezzel tartozom nektek. – Egy köteg bankót tartott a kezében, és abból egy százpengőst Gyuri kezébe nyomott. Mi pedig futottunk le, a lépcső piros szőnyegén, és meg se álltunk a sarkon túli, akkoriban híres-nevezetes, és addig csak a kirakaton át megcsodált Kertész Tódor-féle játékboltig. Én az ajtóban egy pillanatig megtorpantam, de Gyuri megnyugtatott: – Apa azt mondta, fogadjam el a pénzt. – Száz pengőért kérünk játékot – mondta odabenn az eladónak, és meglobogtatta előtte a bankjegyet. Az pedig rakni kezdte elénk a pultra a játékokat, de nem ám villanyvonatot vagy valami drága, összeszerelhető fém építőjátékot, nem is pedállal hajtható kis autót, hanem különböző színű apró, papírból készült, kitömött similabdák és tarka, felfújható léggömbök tucatjait, megfújásra sívító, kinyúló papírsípokot, hónapok, talán évek óta el nem adott vackokat. – Tessék összeszámolni, ez mibe kerül – mutattunk a játékhalomra. – Nyolcvankét pengő – mondta végül az eladó. Mert a számolással bizonyára nem csalt. – Marad még tizennyolc pengőtök. – Kérünk azért is játékokat – vágta rá Gyuri. – Ólomkatonákat is.

Két zsákban cipeltük haza a zsákmányt, Jenő bácsi elsápadt, hatalmas pofon csattant Gyuri orcáján. Engem sose pofoztak meg, anyám szeme könnybe lábadt, apám csak annyit mondott: – Szégyellem magam.

Vagy másfél-két évvel később Gyuriék egyik látogatása valamilyen ünnepi

időszakra esett. Anyám parádés, nagy vacsorát készített, a nagybátyám kedvéért meghívta azokat a számára olyan fontos Rónaiékat is, akik kegyesen elfogadták a meghívást. Délután, a nagy készülődés közben Gyurit meg engem, hogy ne legyünk láb alatt, leküldték a közeli kis moziba, ahol éppen valami gyerekeknek való filmet vetítettek. A körúton megálltunk egy trafik kirakata előtt, az a nevezetes bolt volt, ahol bélyegeken és dohányféléken kívül játékkártyákat és különféle tréfás és beugrató holmikot árultak. Ez érdekesebb, mint a mozi – unszolt engem befelé a boltba Gyuri. Én odabenn egy *Kis varázsló* feliratú bűvész készlettel szemeztem, neki valami más ragadta meg a figyelmét. *Popofon* – ez volt a neve. Külsőre olyan, mint egy futballlabda belső, csak laposabb, ha felfűjték majd hirtelen összenyomták, a levegő recsegő-ropogó, durranó, összetéveszthetetlenül ocsmány hangon jött ki belőle. Elég is volt rá a mozipénz, megvettük, sétáltunk egy ideig, mire hazaértünk, anyáink már készen is voltak az ünnepi terítéssel a kihúzott ebédlőasztalon, minket is gyorsan megcsutakoltak, legjobb ünneplő ruhánkba öltöztettek. Aztán megérkeztek a díszvendégek is, apám és a nagybátyám vezették az asztalhoz, a helyükre Rónaiékat, s amikor velük szemben Jenő bácsi is leüléshez készült, Gyuri gyorsan, ügyesen az apja feneké alá csúsztatta a felfűjt popofont. A dermesztő hatású durranást nem kisebb erejű pofon követte Gyuri arcán. Én meg vörösen, vagy talán elsápadva álltam ott, mint később, sokkal-sokkal később annak a montreali sivár irodaszobának a pamlaga mellett és még később, Gyuri utolsó, csaknem olvashatatlanul kusza levelével a kezemben: miért ő... miért mindig ő... hiszen kaphattam volna én is azokat a pofonokat.

Min múltott? Géneken? A véletlenen?

Voltunk náluk mi is vendégségben, nem is egyszer, abban a bácskai városban. Addigra Jenő bácsiék jobb módba kerültek, mint mi, Gizi néni óriási traktákat rendezett, Gyuri azt se tudta, mit adjon nekem, mivel járjon kedvemben. Már nagyobb fiúk voltunk, ha véletlenül megdicsértem a nyakkendőjét, rögtön levette, a kezembe nyomta. Ha történetesen azt mondtam, hogy szép az inge, elutazásom előtt a bőröndömbe csempészte – otthon találtam meg. Érettségi után Skóciába, Edinburghba utazott, az ottani műegyetemen tanult. Engem, nem sokkal később, másfelé sodort a sorsom – odahaza akkoriban már nehéz, számunkra kilátástalan, vést jósló idők jártak. A háború elszakított minket az otthoniaktól, a családukból csak mi ketten levelezhattunk egymással, de egymástól függetlenül, mégis szinte ugyanabban az időben döntöttünk mindketten úgy, hogy a tisztesség, a lelkiismeretünk azt parancsolja: részt kell vennünk ebben az életre-halálra menő küzdelemben a fasizmus ellen, a legfőbb gonosz: Hitler ellen. Önként jelentkezünk mindketten katonának, én a Közel-Keleten és Észak-Afrikában, majd Itáliában szolgáltam a brit hadsereg egyik műszaki alakulatában, Gyuri a brit Királyi Légierő, a *Royal Air Force* tagja lett. Harcolt Európában, a távol-keleti fronton; az alakulata a háború végén Kanadában állomásozott. Ott is nősült meg, még a leszerelése előtt –, mit küldjünk neked, mire lenne szükséged? – írta, illetőleg írták Mollyval együtt nekem, az akkor még ugyancsak tényleges katonának. Ma is őrzöm esküvői fényképüket, gyönyörű pár voltak a hagyományosan emeletes esküvői torta mögött állva: a szőke, karcsú Molly fehér menyasszonyi ruhában, a délceg, vállas Gyuri a brit légierő elegáns uniformisában. Gyuriék ott is maradtak, Kanadában, én a leszerelésem után hazautaztam; apám nem élte túl a viharos időket, Jenő bácsi is elpusztult a munkaszolgálatban – ki tudja hol, ki tudja mikor, ki tudja mitől vagy kitől? Gizi néni csodával határos módon elevenen hazakerült Auschwitzból. A házuk, a holmijuk persze sehol. Egy évvel később utazott ki a fiához Kanadába. Gyuri sikeres biztosítási szakember lett, Molly tanárnő – írta leveleiben büszkén az anyámnak.

Én vagy húsz év múltán jutottam el, néhány hétre, Montrealba. Gyuriék háza amolyan amerikai, vagy talán inkább angol családi típusú volt, földszinten a konyha

és étkező meg a nappali, a *living room*, az emeleten néhány hálószoba; én külön szobát és egy saját kis fürdőszobát is kaptam, de valami mégis hiányzott abból a házból: az otthonosság érzete. Mintha csak aludni, reggel-este néhány falatot bekapni és egymással, ha már találkoznak, egy-két közömbös szót váltani jártak volna oda a lakói: Molly meg Gyuri és Eugene, az egyetemista nagyfiú. Hogy mit tanul, azt nem igen sikerült kiderítenem, ha találkoztunk a konyhában vagy a nappaliban, egy-két kurta szót vetett csak oda nekem, udvariasan mosolyogva, és nézte tovább a jégközi meccset a tévén vagy sietett a dolgára. Az apja néha Jenőnek szólította – ilyenkor bosszúsan elhúzta a száját és elfordult. Jóképű, magas, izmos fiú volt, hokizik, mondta Gyuri, ennél sokkal többet nem igen tudtam meg róla. Gizi néni a közelükben, egy parányi bérlakásban lakik, együtt egy másik idős, magyar özvegyasszonnyal – magyarázta nekem rögtön az első napon Gyuri –, Molly meg ő... hiszen tudod, hogyan van ez... anyós és menyé... meg aztán beszélni se nagyon tudnak még mindig egymással...

Molly – még akkor is csinos, jól ápolt asszony – reggel sietett az iskolába – George majd elkészíti neked a reggelit – mondta, és némi nyomatékkal hozzátette: – ő úgyis ráér... – Gyuri csak mosolygott erre, a régi kedves mosolyával; hallottuk, amint az ablak előtt felberreg a felesége kocsijának a motorja. – Tudod – tette hozzá Gyuri –, én sose bírtam volna az olyan kötött, túlszabályozott munkát, mint amilyen az övé... az ilyesmi nem az én világom. A biztosítási biznisz sokkal szabadabb. És lukratívabb is – tette hozzá.

– Hogy is mondják ezt magyarul? – Jövedelmezőbb – mondtam. Szürke volt az arca ilyenkor, reggel, nagy gonddal sütötte nekem a villanytűzhelyen a vékonyra szeletelt angol szalonnát, utána még itatós papírra is rátette, hogy kiszívja belőle a fölösleges zsírt. – Az ember vigyázzon a kondíciójára magyarázta. – Majd megkérdezte: – Nem kérsz egy kis whiskyt? Vagy gint? Jót tesz az ilyenkor...

– Tett-vett még a konyhában, mosolygott, láttam, elég sok whiskyt töltött a poharába, elfordult, úgy hajtotta fel, gyorsan... – Nem kell még elmenned? – kérdeztem. – Nem késel el? – Ez szabad pálya – felelte. – Nem vagyok rabszolga...

Gizi néni töpörödött öregasszony lett. De fáradhatatlan, energikus. Úgy ölelt magához, amikor megérkeztem, hogy a csontjaim is ropogtak. – Mint az apád... – kezdte, de nem folytatta a mondatot. Egy Piroska nevű magyar vendéglő szakácsnője volt, a tulajdonos, Kovács úr, szerette, megbecsülte. Az étlap fejlécére is rányomtatta: *A konyhában Gizi néni főz.* És szerették a vendégek is. Olykor-olykor kiment a konyhából, beszélgetett velük. Én is ott ebédeltem, abban a *Piroskában*, Gizi néni vendége voltam persze, csaknem minden nap. És többnyire Gyuri is. De ő ebéd után, mintegy zavartan, felpattant –, dolgom van – mondta –, várnak az irodámban... fontos ügyfelek... – és elrohant. – Az irodám – mondta Gyuri máskor is, büszkén, szinte ünnepélyesen; névjegyet is adott nekem, rajta az ő neve, fölötte a biztosító társaság előkelő, koronás emblémája.

Sokat csavarogtam egyedül az utcákon, olykor a Szent Lőrinc folyó partjáig is kimentem. Gyuri néha elvitt valahová az ütött-kopott régi Chevrolet kocsiján, egyszer még a távoli Québec városba is; előző nap megláttam a vendéglő asztalánál, hogy Gizi néni a zsebébe csúsztatott valamit, és hallottam amint a fülébe súgta: – A benzinre.

Egy délután, a belvárosi Sherbrooke Streeten járva megpillantottam a biztosító társaság elegáns palotáját. A hatodik emeleten volt Gyuri szobája. Az ajtaján zománc tábla, rajta a neve. Kopogtam, semmi válasz, lenyomtam a kilincset, az ajtó kinyílt, keskeny kis szoba volt, szinte üres, a kopott íróasztalon meg egy polcon néhány irattartó, oldalt a falnál egy pamlag, rajta fel-felhorkanva az alvó Gyuri, mellette egy szék, egy kis asztal, azon pohár és egy üres meg egy félig tele whiskys palack. Megfogtam a vállát, felriadt. Csak bámult rám, végül azt mondta: – Hát így

vagyunk... – És megkérdezte: – Iszol? – Nem is tudom, honnan szedett elő egy másik poharat, majd töltött nekem és magának is. – Még nem rúgnak ki – mondta –, még nem... Talán, mert Campbell, az igazgató is repülő volt... mit tudom én... talán, mert hiszen dolgoztam én nekik keményen is... sokat... a fene tudja, meddig megy ez... – Felkönyökölt a pamlagon, úgy mondta tovább: – Én *air gunner* voltam... *airgunner*, *rádió operator*... légi tüzér és rádiós... láttam mindig, ahogy alattunk felcsapnak a lángok... néha még a leomló falakat is... meg hallottam, hányszor láttam és hallottam a minkét üldöző vadászgépeket, a gépfegyver-golyók kopogását... Egyszer, már hazafelé, rá akartam gyűjtani, de már nem volt cigarettám... mondom a társamnak, Jack, adj egyet... de nem válaszol, akkor látom, hogy halott... és úgy éreztem, beleőrülök, ha nem szívok el egy cigarettát... és belenyúltam a zsebébe és kivettem onnan a csomag cigarettáját és rágyújtottam. És amikor leszálltunk, be, a kantinba és ittam, amíg lefordultam a székről... Mert mi mást tehet ilyenkor az ember? És máskor is...

– Gyere, Gyuri, menjünk haza – mondtam, és felráncigáltam arról a kopott pamlagról, abban a sivár kis irodahelyiségben.

Amikor elbúcsúztunk, szinte sírva könyörgött: – Mit adhatok neked? Ezt az öltönyömet legalább... ne járj ilyen idejét múlt, régi szabású holmikban. Itt ilyent már senki se... Ezt a cipőt legalább... ezt a pulóvert...

Molly megcsókolt, hűvösen, talán kissé felszabadultan. Eugenét az utolsó napokban nem is láttam.

Alig esztendő múltán Spanyolországból kaptam Gyuritól levelet. Még a *caudillo*, Franco képe volt a bélyegen. Amennyit kihámozhattam a kusza sorokból: valami fedezetlen csekk vagy váltó miatt jobb, ha Gyuri eltűnik egy időre Kanadából. „Anyám küld nekem némi pénzt...” – írta. De semmi baj... – magyarázta abban a levelében, kitűnő üzleti lehetőségek vannak ott, jók a kapcsolatai... hamar és könnyen visszafizeti Gizi néninek...

A következő levél, jó fél évvel később, Marokkóból érkezett. „Most már biztosan révbe jutok. A legelőkelőbb rabati körökkel tárgyalok. Anyám még addig is...” A török tengerpartról küldött képeslapon a nagy hőségre panaszkodott, majd egy levélben egy szép és gazdag német nőről írt. „Megőrül értem... Meghívott Ulmba, egy ottani kalapgyár tulajdonosa...” Aztán Egyiptomból egy levél: „Kairóban ócska, poloskás szállodában lakom... a lift se működik... csalnak mindenütt... a dollárt, amit anyámtól kapok, rosszul váltják...” És végre Montrealból megint: „...anya már nem dolgozik a Piroskában. Kapott Kovácstól valami végkielégítést, kifizette az adósságaim nagy részét. Én természetesen hamarosan, busásan visszafizetem neki...”

Erre persze nem került már sor. Hosszú, zavaros levél tudatott Gizi néni haláláról, meg arról, hogy Molly kidobta Gyurit a házából... „az én saját házamból” – írta Gyuri, meg azt, hogy most egy vacak kis albérleti szobában lakik. És az utolsó levél: „...a fiam megnősült, és az esküvőre meg se hívott... Képzeld, a saját apját meg se hívta...” Még valamit írt abban a levélben, de olyan kuszán, zavarosan, hogy el se tudtam olvasni.

Gyuri haláláról Gizi néni volt főnöke, Kovács úr értesített. Nem tudom, kitől kapta meg a címemet, talán Mollytól. Nem tudom. Azt írta, hogy Gyurit, remélhetőleg, álmában érte a halál. Az albérleti szobájában. Feltehetően a cigarettától gyulladt meg az ágyneműje. Aztán meg az egész szoba. Bizonyára részeg volt akkor is...

Mint a repülő kantinjában, akkor, amikor abból a gépből kitámolygott?

Csak azt tudom, hogy a szekrényemben ott van ma is az a finom gyapjú pulóver, amit Montrealban, az utolsó napon mégis becsempészett a bőröndömbe.

BŰN

Szép idő volt, május végi napsütés, kinn ebédeltek a teraszon, a kerti fák lombjain túl leláttak a mélybe, a Dunára meg azon is messze túl, a pesti házak Pongráczné szemében már egybeolvadó szürke tömkelegére. – Nagyi, ha balra nézel, ebben a szép időben Vácig is elláthatsz – mondta Sanyi, ő meg nevetett: – De nem az én rossz szememmel!

Sanyi tizenötödik születésnapját ünnepelték ezen a vasárnapon. Pongráczné hetek óta törte a fejét, milyen ajándékot vegyen neki, megvan Sanyikának mindene, hál'istennek, teleszkópos kerékpár, teniszütő, karácsonyra kapott a szüleitől új sífelszerelést, van számítógépe, házi mozija, valami dévédéje is, azt ő még nem látta, azt se tudja, mi az, csak Sanyika mondta neki a mobilján; egyébként őt se látta vagy két hónapja, pedig az iskolából buszon tíz perc alatt ott lehetne nála... hetenként egyszer, vagy két hetente legalább... Hogy mit vegyen a születésnapjára? – Ugyan, anya – mondta neki a telefonba kissé türelmetlenül a fia, Balázs –, ez nem gond, elég egy könyv, vagy akár egy tábla csokoládé is, a szeretet a fontos... – Végül egy albumot vett az unokájának, legalább ennyit kapjon tőlem is, gondolta, egy drága albumot, szerinte gyönyörűt, a francia impresszionistákat. Sanyika összecsókolta, Pongráczné szeme könnyes lett, olyan most ez a fiú, gondolta, akár Balázs volt annak idején Bagdadban vagy Kuvaitban... de nem, jutott eszébe, akkor Balázs még sokkal kisebb gyerek volt... inkább később volt ekkora, már itthon... már az után, hogy Sándor Tatabányán...

Szokatlanul melegen sütött ez a május végi nap, gombnyomásra ereszkedett a terasz fölé az árnyékot adó ponyva. Minden működik itt, Balázséknál, gombnyomásra. Yvette is mosolygott rá, régen nem mosolygott így rá, régen nem szólította ő is úgy, hogy anya... De őszinte vajon ez a mosoly, gondolta Pongráczné. A mozdulat, ahogy a menyé a levest kitálalta neki, ahogy a tányért odatolta elé... – Hülyeség – utasította rendre magát. Öt éve már, amióta Balázsék felköltöztek ide, a Svábhegyre, de ha belegondol, meglehet, régebben is, úgy érzi, hogy Yvette valahogy lenézi őt, mintha szégyellné őt a váratlanul betoppanó barátai vagy az ügyfelei előtt, egyszer azt is meghallotta, amint az anyjának, a Zádorinéknak azt mondta rá, olyan különös hangszínnel: az a kalaposnő... A menyé mondta így, a fia felesége, a Pongrácz Balázsné, doktor Zádori Yvette!

Lassan kanalazta a gombalevest, – nem ízlik? – kérdezte Yvette, ő felkapta a fejét –, de, nagyon – felelte gyorsan, mint gyerekkorában, ha az anyja rászólt valamiért, és arra gondolt váratlanul, hogy tizenkét éves volt éppen, három évvel fiatalabb, mint ez az unokája most, amikor megjött a távirat, hogy az apja hősi halált halt. Herczeg Lajos, hadapród őrmester, nem sokkal korábban még mérlegképes könyvelő. Mi az, hogy mérlegképes? – gondolta ő korábban, mi az, hogy hősi halál? – gondolta akkor, a keservesen zokogó anyjába kapaszkodva. Egy puskagolyó találta szíven? Óvatlanul lépett egy aknára? A hóban fagyott halálra valahol a Don partján? Két évvel később, amikor a tizennégy éves nyiszlett Herczeg Vera elvégezte a négy polgárit, az anyja azt mondta: „nem tanulhatsz tovább. Meg kell élni valahogy”... Söpört, takarított, vitte a csomagokat, a kalapokat esőben, hóban, napsütésben, reggeltől estig, Zuglóba, Rózsadombra, belvárosi házak ötödik-hatodik emeletére, de közben a szakmát is megtanulta ott, a Kupferschmidt Amália szalonnak nevezett boltjában. Micsoda kalapokat hordtak még akkor is a nők! – jutott eszébe hirtelen. Meg az is, hogy

egyszer, sok-sok év múltán, csak úgy szórakozásból, szeretetből, meg hát a régi tudását is próbára téve, varrt egy kalapot a fia ifjú feleségének. Yvette akkor a nyakába borult, összevissza csókolta.

Nézte a menyét, a sikeres ügyvédnőt, amint az asztalra teszi a rántott csirkét, az ujja hozzáért a tál szélén az egyik csirkecombhoz, valami kis fintor jelent meg az arcán, olyan semmi, alig észrevehető undorodás – érdekes, gondolta Pongráczné, hogy megduzzadt ennek az Yvette-nek az arca... a szőke haját pedig most mintha inkább vöröses árnyalatúnak látná... Én az ő korában pedig öszültni kezdtem már, jutott eszébe. Sőt, talán már korábban is... Bagdadban? Kuvaitban? Nem volt könnyű ott sem az életem, merült fel emlékezetében az a furcsa, idegen világ. Félelem? Mintha érezné most is, itt a Svábhegyen, a fia szép házának a teraszán azt a szűrő szagot, csípős fűszereknek, pornak, áthevült testek izzadságának a keverékét, ami akkor csapta meg olyan erővel, amikor először ment ki ott a piacra, a hőségben hosszú fehér ingbe öltözött, furcsán-ijesztően rábámuló sötét arcú férfiak tömege és torkok mélyéből jövő, kántáló, érthetetlen hangok közé szorulva, hogy elkészítse azokból az ismeretlen, gyanús nyersanyagokból az ebédet Sándornak és Balázsnak. Pongrácz Sándor mérnök erőműveket, elektromos alállomásokat épített. Kitüntetés, elismerés volt az a kiküldetés; Balázs angol nyelvű iskolába járt, a három év alatt megtanult ő maga, a hajdani kis Herczeg Vera is valamennyire angolul. Érdekes, jutott eszébe most, ezen a születésnap ebéden, hogy az arab nyelvből csak az a néhány, számára legfontosabb szó ragadt rá. Ami kellett a boltban, a piacon. Istenem, de régen volt! Meg az út, három év múltán, hazafelé. Tavasz volt akkor is, ilyen szép, napsütéses május vége, de kellemesen hűs az iraki hőség után, emlékezett itt, a fia házának teraszán. Minden nap boldog várakozás volt azon a tavaszon, milyen lesz a magyar iskola, izgult Balázska; megbámulták a frankfurti repülőtér forgatagát, ott szállt le ugyanis a bagdadi gép, ott vették meg, három év alatt megtakarított dollárjaikon, viszonylag olcsón a jó minőségű anyagokat, hogy abból otthon a régi álmuk, a kis családi ház... na nem a Svábhegyen, nem is a Rózsadombon, csak valahol a Rákos patakon túl... Aztán, meg se tudták, hogy ki vagy kik, Pongráczné ma se tudja, nem is akarja tudni már, feljelentették a férjét, hogy az építőanyaggal feketézni akar; bírósági tárgyalás, Sándort az addig kitűnőnek, sikeresnek mondott munkája után kirúgták a vállalattól, örüljön, hogy ennyivel megúsza, hogy nem csukták le, mondta a főnöke, a vezérigazgató helyettese, és bólogatott a párttitkár meg a szakszervezeti titkár is; a Frankfurtból teherkocsiban érkezett építőanyagokat, szerelvényeket elkobozták, neki pedig új munkahelyet jelöltek ki. Másfél évig tolt a Pongrácz Sándor a csillét Tatabányán, a föld alatt, ő maga fenn a földön takarította az irodát, emlékezett a fia szép házának teraszán Pongrácz Sándorné, meg arra a tatabányai, mindig sötét albérletükre is.

Csokoládétorta, persze cukrászdából, nem is Yvette sütötte, gondolta Pongráczné, és összerezzen, úgy vélte, a menyé, valamiképpen sürgetőn, csak úgy odalökte elé a tányért. Balázs is megérezhetett valamit, talán meglátta az anyja pillanatra elködlő szemét, mert azt mondta: – Emlékszem, anya, milyen finom itthoni süteményeket sütöttél ott, a Keleten, de még Tatabányán is, amikor pedig olyan nagyon szegények voltunk.

Aztán csak rendbe jöttek újra, révedezett vissza a múltba megint Pongráczné, Sándor Pesten kapott ismét állást, mérnököt, ő is hosszú évekig dolgozott egy Váci úti autójavító irodájában, néha még annak a kis angol nyelvtudásának is hasznát látta ott.

– Ebéd után felmegyünk az emeletre – mondta az anyjának Balázs. – Megmutatom a hálószobánkban az új tévéket. Plazma tévé...

– Az mi? – kérdezte Pongráczné. A fia mosolygó arcára nézett, semmit se változott ez a fiú, gondolta, ugyanígy mosolygott gyerekkorában is, meg amikor olyan boldogan

jelentette be nekik, hogy felvették az egyetemre. És amikor három évvel később ragyogó arccal közölte, hogy megkapta azt az amerikai ösztöndíjat. Akkor még Sándor is élt.

– Kávét is kérsz, anya? – Mintha valami rosszalló, szemrehányó élességet vélt volna kihallani a menyé hangjából. Még kávét is? Aztán magában gyorsan visszautasította a gondolatot. Lehet, hogy én vagyok a hibás? Hogy mindent eltúlozok? – Kérek – mondta.

Az első évben Sándorral még együtt olvasták az Amerikából érkező leveleket. Kezdetben Chicagóból, aztán New Yorkból. Pontosan nem is tudta, mi az az antropológia, amit a fia tanul, aztán az *economics* szót már megértette, az olyasféle, mint közgazdaság... Ez már Sándor halála után volt, a temetésre persze Balázs is hazajött; később érkeztek azok a New York-i levelek. Csupa ragyogás, kitűnően tanul, már a kutatásokban is részt vesz az egyetemen. Micsoda kilátások, micsoda jövő! A professzor megígérte... Valami Wilson... vagy Williams? És egy másik is... Aztán a szerelem. Képeket is küldött Balázs Sherilynről. Valóban nagyon szép lány volt. Olyan karcsú, mosolygós, hosszú lábú, hosszú fekete hajú amerikai szépség, gondolta özvegy Pongráczné. A fényképeken Sherilyn Andrews és Pongrácz Balázs a Central Parkban, Sherilyn és Balázs Long Islandon, a tengerparton... Ilyen szerelmet még soha nem éreztem, írta Balázs, ilyen szerelem még nem volt a világon! És Sherilyn apja, Mr. Andrews azt is megígérte, hogy mindenben támogat minket. Meg is teheti – tette még hozzá Balázs. Meg azt is, hogy egyetemi összeköttetései is vannak Mr. Andrewsnek. És az esküvőnkre téged is várunk, természetesen – írta. Aztán egy szép napon, az is ilyen szép tavaszi nap volt, jutott Pongráczné eszébe, betoppant Balázs a Práter utcai lakásba. – Mindennek vége! – mondta. Sápadt volt, elgyötört. Vége, ismételte, mindennek vége. Hogy min vesztek össze? Először csak valami hülyeségen, mondta Balázs, aztán már mindenben. – Hogy én kérjek bocsánatot? Miért? – Átölelte az anyját, megcsókolta. – Itt maradok veled – mondta. – Örökre. – Aztán azt is mondta, kétszer, háromszor, többször is: – Ilyen szerelem nem volt még soha... ilyen szerelmes nem leszek többé... senki másba... soha. Alig evett, lefogyott, hetekig ki se mozdult a lakásból. Csak a postást leste, jön-e levél mégis Sherilyntől. Valamikor a nyár vége felé nézett munka után – aranyat ért abban az átalakuló világban az amerikai diplomája. És a következő év elején ismerkedett meg Zádori Yvette-el.

Nézte Pongráczné az asztalnál már türelmetlenül ülő menyét, igazán szép akkor se volt talán, emlékezett az államvizsgájára készülő jogász lányra, de azért csinos, hamvas arcú, mosolygós... Ő maga annak örült akkor, hogy van egy lány, ez a kedves teremtés, aki érdekli végre a fiát, aki elfeledteti vele talán azt az amerikai lányt. Sherilyn fényképe ott volt még, akkor is, Balázs éjjeliszekrényén. Megismerte nemsokára Yvette szüleit is, vacsorára hívták meg a fiát meg őt, sose felejtette el, milyen izgalommal készült arra az estére; időtlen-idők óta, talán Sándor halála óta nem volt vendégségben senkinél. Zádori Gyula egy kereskedelmi vállalat igazgatója volt; lakásukon, a bútorokon, a szőnyegeken, a képeken, Zádoriné ruháján látszott a jómód – tulajdonképpen, gondolta akkor ő, ez se baj... A még mindig lesóványodott fiára nézett ott, Zádoriék ebédlőjében, és elmosolyodott. Zádori Gyula kedves volt, közvetlen, még azt is elmondta, hogy az apja egyszerű iparosember volt, villanyszerelő. Koccintott vele, Pongráczné valami francia likőrt ivott, a házigazda whiskyt, és ő váratlanul megkérdezte: hogyan jutott eszükbe, hogy a lányoknak ilyen nevet adjanak... Yvette... – Az ember törekedjen felfelé – mondta Zádori Gyula.

A fiának ez a svábhelyi háza azért még a Zádoriék lakásánál is szebb, gondolta, és kezében a feketekávés csészével kissé kényelmesebben hátradőlt a széken.

– Én arra gondoltam – szólalt meg váratlanul Balázs –, hogy vennénk anyának egy

számítógépet, esetleg egy laptopot. Olyan sokat van egyedül a lakásában, azzal odahaza elszórakozhatna. Az internet a világot nyitja ki...

– Ugyan, micsoda hülyeség! – csattant fel váratlanul élesen Yvette, és egészen kipirult az arca. – Kidobott pénz! Az ilyesmi nem neki való! Nem egy ilyen... sose tudná megtanulni... Hiszen mit tud ő? Mit tudhat az ilyen...

Pongráczné fejét is elöntötte a vér. Ez a beképzelt... ez a dög! – gondolta. – Mit tud ez? Mit tudhatja, mit köszönhet neki? Balázst, az ő fiát... meg Sanyikát, meg...

Az asztalra tette, szinte csapta a feketekávés csészét. Yvette-re nézett. – Amikor együtt jártatok... amikor te már kinézted magadnak ezt a fiút...

– Na! – mondta Balázs. Yvette csak bámult az anyósára. Sanyika ijedten hallgatott.

– ...akkor érkezett egy levél Balázsnak Amerikából. – Látta maga előtt most is azt a keskeny borítékot, a tarka bélyeget, a halványkék levélpapíron Sherilyn hegyes betűit... *forgive me*, bocsáss meg... az én hibám... egyetlen szerelmem... én nem tudok nélküled... egy szó, egyetlen megbocsátó szó és várlak... egy távirat, és jövök eléd, Londonba vagy Párizsba... egyetlen szó, szerelmem... imádlak... – és neki a szívébe nyilallt, ha a fia újra elutazik... talán örökre... ha ő megint egyedül marad... Hiszen ez a Zádori lány itt már Balázs számára is a megnyugvás lehet... a biztonság... talán a szerelem... És összetépte a levelet, idegesen kapkodva, apróra, és a végébe dobta. – És én úgy gondoltam... – mondta ott, a svábhegyi terasz asztalánál ülve, az üres feketekávés csészére, majd a menyére bámulva –, hogy jobb ha összetépem azt a levelet.

– Te kibontottad az én leveletem? – kérdezte egészen halk torokhangon Balázs, furcsán, mereven felállt, senkire se nézett, és bement a házba. Yvette is hallgatott, Sanyika előbb mintha az apja után indult volna, aztán a terasz korlátjához ment és lenézett a Dunára meg a város távoli házaira.

Pongráczné ült még egy ideig az asztalnál a menyével, szótlánul, várt, pedig tudta, hogy Balázs nem fog visszajönni. Aztán felállt, senki se szólt, a fiát odabenn, a szép, nagy nappali szobában se látta, a konyhában, a hallban sem, az emeletre nem mert felmenni, a kertbe se jött senki utána, egy pillanatra visszafordult, majd kilépett az utcára. Az önműködő kapu becsapódott mögötte.

SZERELMEK, A KORHELY LAJOS ÉS EGYÉB TITKOK

Sose kutattam a szüleim múltjában. Megelégedtem azzal, amit maguktól mondtak el. Egyébként is szemérmes család voltunk, nem a látványosan puszkilodók, az egymást folyton-folyvást nyalakodók közül valók. Ha búcsúzáskor, találkozáskor megöleltük egymást, ha jó iskolai bizonyítványom, valamilyen figyelemre méltónak tartott teljesítményem alkalmából apám, anyám megcsókolt, annak jelentősége volt. Szerették, becsülték egymást, szerelmüknek, melynek az akkor még ismeretlen DNS vizsgálat nélkül is kétségtelen gyümölcse voltam, számos jelér éreztem, tapasztaltam, de annak a szerelemnek a részleteiről soha nem beszéltek. Én se kérdezősködtem, hálószobájukba se lesekedtem soha. Nem maga a nemiség volt tabu fogalom az otthonunkban, hiszen apám szülész-nőorvos volt, könyvszekrényében ott sorakoztak, nagykamasz koromban már nem is kulcsra zárva, a bőven illusztrált szakkönyvek is – csak a tapintat, ha úgy tetszik: a jó ízlés tartott vissza attól, hogy mindezt a család szeretett és kölcsönösen

tisztelt személyeinek valamelyikével hozzuk kapcsolatba.

Szüleim esküvőjének és az én születésemnek a történetét mondták csak el nekem többször is, egybehangzóan, az évtizedek folyamán.

Nem sokkal az első világháború után, talán az őszirózsás forradalom idején ismerték meg egymást. Szezelem? Hát persze, hogy az volt, mi más is lehetett, amikor hamarosan elhatározták, hogy egymáshoz kötik az életüket! 1919 júniusa utolsó napjainak egyik délelőttjén leendő apám váratlanul beállított anyámék, vagyis a nagyszüleim józsefvárosi lakásába. Anyám egyedül volt otthon. – Nyugtalanító időket élünk – mondta az akkor hivatalosan talán még nem is vőlegény ifjú orvos. – Most is lövöldöznek a városban. Azt mondják, hajók is érkeztek valahonnan, valamiféle monitorok, minden biztonnal azok lövik a Dunáról a pesti partot. Ki tudja, mi lesz holnap? Mi lesz velünk? Mire várunk? Házasodjunk össze, most azonnal! Szereztem egy konflist, lenn vár a ház előtt. – Leszaladtak az utcára, anyám a nyári, otthoni ruhájában, irány a nyolcadik kerületi anyakönyvi hivatal. Sok formasággal nem bíbelődtek azokban a napokban. A konflis kocsisa volt az egyik házassági tanújuk, az előljáróság hivatalsegédje a másik.

Én 1920. május 29-ikén, egy szombati napon jöttem a világra, egy Rákóczi úti bérház második emeletén, a szüleim lakásán, rendhagyó módon a saját apám nyilván izgatott, ám szakszerű közreműködésével. Születésemet ugyanis csak a következő napra várták, apám ugyanis május harmincadikára, anyám születésnapjára, születésnap ajándékként ígért engem a huszonnégy éves feleségének.

Megírtam egyszer, egy másik történetben, hogy amikor 1940 márciusában, már fél évvel a második világháború kitörése után, sikerült elutaznom (ha úgy tetszik, elegánsabban: emigrálnom) a rohamosan és veszedelmesen fasizálódók Európából, anyám a néhány, nem nagy értékű családi ékszerrel együtt a jegygyűrűjét is nekem adta: legyen mit eladnom, ha megszorulok abban az idegen világban. Kis híján hét esztendő múltán jöhettem csak haza, apám is meghalt akkorra, s a jegygyűrűt, melyet a legnagyobb szükségemben sem volt szívem eladni, letettem anyám elé az asztalára. Ő meg elnevette magát: hiszen azt a gyűrűt nem is az apámtól kapta, közölte velem akkor először, volt neki korábban ugyanis, mondta nekem, ugyancsak életemben először, valamikor a háború idején egy udvarlója, jegyet is váltottak... Talán az a régi szemérem munkált bennem akkor is, de nem kérdeztem meg, özvegyi élete hátralévő, csaknem három évtizedében sose tudtam megkérdezni tőle, hogy kitől kapta azt a gyűrűt, végül is miért nem lett az illető felesége, mi történt vele...

Anyám halála után az én feladatom volt, hogy kiürítsem a szekrényeit, a fiókjait. Iszonyú, szemérmetlen feladat! Iratok, igazolványok, régi elszámolások, kötelezvények, még elintézendő ügyek, fényképek, levelek, élők és régen meghaltak nem rám tartozó, anyámon kívül senkire sem tartozó titkai. És egy szabálytalanul kettészakított, megsárgult kartonlap, egykori nyomtatott értesítő vagy meghívó egyik fele, rajta anyám lánykori neve, s alatta ugyanolyan szép, nagy betűkkel: „*M... N...cs. és kir. őrnagy jegyesek*” A csonkán maradt fél lap aljának jobb oldalán, a karton elszakított széléig: „*Budapest, am 6 Ok*”. Vagyis: október. Az eljegyzési értesítőnek letépett, immár örökre hiányzó felére, mint a németül írott dátum maradványa is jelzi, nyilván németül nyomtatták ugyanazt a szöveget, mint a lap bal oldalán magyarul írottat, hiszen a császári és királyi őrnagy M előnévének „*nski*” végződése, az n betűn az ékezzettel, valamint a vőlegény vagy vőlegény jelölt családi neve is arra utal, hogy osztrák vagy inkább elnémetesedett lengyel lehetett. Hogy melyik év október hatodikája után volt vagy maradt el az eljegyzés, s ha megtartották, akkor miért nem jött létre az esküvő, az ma már kortársak, élő tanúk híján kideríthetetlen, talán elesett a háborúban M. N. Ervin őrnagy, talán összevesztek, meggondolták magukat valamiért a

jegyesek, netán az a kinyomtatott október 6-ika már az 1918-as esztendő őszét jelezte, és a történelem fordulata, újabb viharai, újabb eszmeáramlatai szakították el őket egymástól, vagy éppenséggel apám megjelenése, vagyis egy váratlan, viharos szerelem lett a fordulat előidézője?

*

Néha eltöprengek, ha mégsem így alakul anyám jegyessége, én magam, az az ember, aki vagyok, a magam gondolataival, a magam örömeivel és kudarcaival, egészségével és betegségeivel, a húszadik század nyolc évtizedét átölelő emlékeivel meg nem született volna. M. N. Ervin és anyám gyermeke vagy gyermekei nálam talán különbek, de meglehet, hogy satnyábbak, hitványabbak lettek volna. Lettek volna hozzám hasonló, az enyéimmel megegyező vonásaik, képességeik vagy hibáik? Hiszen anyám génjei őket is alakították, vezérelték volna némileg, akárcsak engem. Soha meg nem tudhatom, az élet ezernyi örök rejtélye mellett ezt se, miként azt a titkot se, hogy ki volt Lajos. Abban a régi, Rákóczi úti lakásunkban volt ő is, mondhatnám ott lakott, ugyanabban a helyiségben, az apám rendelőszobájában, még hozzá a műszerszekrény tetején. Halványsárga, hibátlan, valódi emberi koponya volt, a teteje valamivel a szemürege fölött lefűrészelve, ott szabadították meg, bizonyára szakszerűen, higiénikusan mindattól, ami valamikor benne volt: jól vagy rosszul gondolkodó emberi lényének lényege. Apám mondta, hogy a kórboncnoktan hivatalsegédei árulták annak idején „tanulmányi célokra”, bizonyára törvénytelenül, de mindenki tudtával és elnézésével, néhány koronáért elhagyott halottak, az is lehet, hogy hajdani bűnözők koponyáit. Jobb módú orvostanhallgatók teljes csontvázakhoz is hozzájuthattak.

Én, amióta emlékezem, megszoktam ott, a szekrény tetején azt a koponyát, számomra soha nem volt félelmetes, idő múltán hozzáképzeltem az egész testét, az élő, természetesen. Magamban Lajos bácsinak neveztem, kamasz koromban már csak Lajosnak. A koponyának az a lefűrészelt teteje néha kissé félrecsúszott, úgy állt rajta, mint a korhely ember vidáman félrechapott sapkája. Valahogy úgy képzeltem, hogy ez fejezi ki igazán Lajos lényét – ilyenkor határozottan rokonszenvesnek, kedves fickónak tartottam. Aztán őt is, akárcsak a többi holt és akkor még eleven társainak tömegét, barátainkat, ellenségeinket elsodorta a történelem viharja; ki tudja, ki, hová került, hol porladnak csontjaik, meghívja-e valamelyiküket valahol Korhely Lajos egy kisfröccsre vagy egy kupica pálinkára?

*

Gyerekkorom legszebb, talán legboldogabb nyarait töltöttem az akkori Jugoszláviához tartozó Palicson. Szabadkáról nyitott villamos járt ki, lassan döcögve az egyetlen vágányon a tóhoz, félúton, a kitérőnél kellett megvárni a szembe jövő szerelvényt. Ma is emlékszem az akkor oly óriásinak látott parkban a nádfedeleles kis szállodára, a park bejáratának gyönyörű, magyaros-tulipános faragott kapujára, most is hallom a parkot elhagyva jobbra, a strand felé kanyarodó villamos kerekének éles csikorgását. Ott tanultam meg úszni, a Palicsi-tó simogató vízében, szabadkai unokafivérem meg én ott játszottunk, verekedtünk a strand homokján pesti, szabadkai, újvidéki, belgrádi és még távolabbi tájakról érkezett, magyarul, szerbül, németül és ki tudja még miféle nyelveken beszélő, ott nyaraló gyerekekkel. Néhányukat és azok szüleit is úgy emlegette anyám meg a szabadkai nagynénim: „azok a spanyolok”. Meg azt is

mondták, hogy a szarajevóiak. Egyikük, velem egykorú, öt- vagy hatéves, fekete hajú, szép kislány arcára meg a nevére még ma is emlékszem: Mirának hívták. Azon csak később, már nagyobb fiú koromban gondolkoztam, hogyan lehetnek a jugoszláviai sarajevóiak spanyolok? Mit is tudtam akkor még a szefárd zsidókról? Akik hosszú-hosszú száműzetés és vándorlás után Spanyolországban telepedtek le, ahol közösségük virágzó kultúrát teremtett, s ahonnan a XV. század végén kiűzték őket, amikor is egy részük a mai Hollandia és Európa északi része felé vándorolt, mások meg Észak-Afrikában és Kelet felé tartva a Balkánon telepedtek le, de kultúrájukat és spanyol nyelvüket, a héber szavakkal kevert *ladinót* továbbra is megőrizték. Mit is tudhattam volna akkor még akár a mai bulgáriai Ruszeban született, „spanyol” anyanyelvű, majd német nyelvű íróként Nobel-díjjal kitüntetett Éliás Canettiről is!

Ott, abban a gyönyörű és valóban nagy palicsi parkban láttam a doni kozákokat is. Ámulva, szájtátva néztem végig azt a felejthetetlen lovas bemutatót. A lélegzetem is elállt, amint pompás egyenruhájukban, vállukon átvetett töltényhevederükkel, fényes csizmában, fejükön kucsmával, kardjukat villogtatva, csattogtatva ugrálnak fel-le a vadul vágató paripákra; valahonnan a pálya széléről vagy a fák közül zene is hallatszott, talán balalajka, szilaj és szívszorongató muzsika. Ezek mind tiszték, cári tiszték, menekültek, mondta mellettem valaki... cári tiszték, menekültek – ezt se értettem, azt se tudtam, miért, csak azt, hogy gyönyörűen lovagolnak, pompás az uniformisuk, végül meg láttam, hogy egyikük, lovát kantárszáron vezetve körbe jár, kezében tartott kucsmájába pedig néhányan pénzt dobálnak.

Hallottam, hogy valamikor, jóval a háború után, persze már a második világháború után, kiszáradt az a szép, nekem örökre oly gyönyörű Palicsi-tó; később azt is hallottam, hogy valamiképpen újra feltöltötték, hogy a tó is, a park is szebb lett, mint valaha volt, de hová lettek azok a gyerekek, szegényebbek, jobb módúak, szerbek, bunyevácok, magyarok, horvátok, meg mind a többiek. Ki élte túl a háború, a háborúk, gyilkosságok, megtorlások, viszontmegtorlások és vérbosszúk sorozatát; ha túlélte is a holokausztot az a szép kis spanyol Mira, megmaradt szefárd társaival együtt tovább futott-e, évszázadok pihenője után, Amerikába, Ausztráliába, Izraelbe, vagy talán mégis szarajevói otthonában érte meg a kilencvenes évek újabb, örült testvérgyilkosságait? És hol porladnak azoknak a hetyke kozákoknak a csontjai, ők maguk, még abban a meglett férfikoruk delén kitört új háborúban, a fasizmus és a szabadság élet-halál harcában, lélekben vagy tettel (ha megtehették ugyan) melyik oldalra álltak vajon, és gyermekeik, unokáik, ha visszatértek netán őseik otthonába, oroszok-e most vagy ukránok, esetleg fehéroroszok, meggazdagodtak-e, vagy ma is – esetleg újra – csak szegény földönfutók?

Csupa titok. Csupa-csupa megszakadt, elvarratlan szál az ember életében; elfelejtett, elhagyott szerelmek, barátságok és barátságnak hitt ismeretségek, ki vagy te? Ki vagyok én? Kérdések, amelyekre választ nem kaphat már soha.

VÉLETLENEK-CSODÁK?

– El kell menni S. –ékhez. Nem tudom, hogy vannak, nem tudom, mi van velük – mondta anyám. Telefonja akkor már nem lehetett a szüleimnek, nem is a saját, szép lakásukban laktak, hanem másokkal, idegenekkel, nem is tudom hányad magukkal egy szobába összezsúfolva a Terézváros egyik, csillagosnak nevezett, megbélyegzett házában. De anyámat mindig izgatta a mások sorsa is. Pedig volt gondjuk nekik is

éppen elég. – Halálra ítélték vagyunk itt valamennyien – mondta apám, aki borongósabb természetű volt. Rólam, egyetlen fiúkról, aki a háborútól kettészakított világ másik felén volt, évek óta levelet se kaphattak, semmi híruk nem volt, azt se tudhatták, hogy én 1941 tavaszán önként jelentkeztem a Hitler ellen harcoló angol hadseregbe, és akkor, 1944 második felében földrajzilag tőlük már nem is olyan messze: az olaszországi hadszíntéren voltam.

– El kell mennem S. –ékhez – mondta anyám azon a barátságtalan, szürke délutánon. Hosszú volt az út a kabátján – karjával alig rejthető – sárga csillaggal, német katonák és nyilasok, meg kiismerhetetlen indulatú pesti polgárok közömbös, netán sajnálkozó vagy éppenséggel gúnyos pillantásai és fenyegető megjegyzései közt az Andrássy úton túlról a Király utca végéig. Mint anyám később elmondta nekem (apám bizony már nem érte meg azt a napot), S. – ék örömmel fogadták a váratlan látogatót. Ott volt, ugyancsak másokkal összezsúfolva, az egész S. család. A szülők, a lányuk, Piroska, a munkaszolgálatból rövid eltávozásra érkezett vejük és féléves unokájuk. Volt a szekrényükben még ünnepi alkalomra félretett, igaz nem valódi, de azért kincset érő pótkávénk is, azzal is megkínálták a vendéget. Meg se ihatták még, amikor megszólaltak a légvédelmi szirénák. Anyám felugrott. – Rohanok haza! – mondta. – Nem hagyhatom egyedül...

S. –ék valamennyien igyekeztek lebeszélni arról a vakmerő tervéről. Örültség ilyenkor kimenni az utcára. Életveszély. Nem is szabad. Szigorúan tilos. Hát még így... ezzel a sárga csillaggal a kabátján. Az első járőr elkapja... életveszély... – Velünk jössz – mondta S. –né. – Velünk, a pincébe. Bombabiztos óvóhely. Egészen különleges.

Anyám a fejét rázta. Nem. Őneki ilyenkor a férje mellett a helye. Nem hagyhatja, hogy egyedül... hogy érte is izguljon...

Együtt futottak a földszintig. Onnan S.–ék, az egész család, a pincébe, anyám ki, a már koromsötét, életveszélyes utcára. Már dörögtek a légvédelmi ágyúk, valahol, talán nem is olyan messze, bombák robbantak. Aztán lihegve, kifulladásra, apámmal egymást átkarolva hallgatták még egy ideig a lövések, a robbanások, a távol és közelebb is leomló falak robaját.

Másnap tudták meg, hogy azt a Király utcai házat, azt a bombabiztos óvóhelyet, ahol az S. család és a szomszédjaik is meghúzták magukat, telibe találta egy bomba. A pincében senki, egyetlen árva lélek sem maradt életben.

*

1941 őszén századunk, a Vichyben székelő nácibarát francia bábkormány igazgatása alatti Szíriába elsőként bevonult brit hadsereg egyik műszaki alakulata, az Eufrátesz partján, egy Deir-ez-Zor nevű városban állomásozott. Onnan vezényelték szakaszunkat, már nem emlékszem pontosan, mintegy harminc-negyven katonát, egy hadnagy parancsnoksága alatt, a Rákká nevű ütött-kopott, szegény arab városkába, hogy a folyó északi partján a Törökország semlegességét is feltehetően megsértő, és abból az irányból támadó német hadsereg ellen beton gépfegyverfészeket építsen, valamint az Eufrátesz több száz kilométeres szakaszán egyetlen átkelési lehetőséget biztosító ócska, rozoga kompot kezelje. A városon kívül, az idegenlégió egykori erődjében (valamikor Pesten csak moziban láttam, meg Rejtő Jenő könyveiben és más kalandregényekben olvashattam ilyesmiről) szállásoltak el minket, maga a fallal, bástyákkal körülvett erőd pedig félig romokban hevert, a kivonuló franciák ugyanis a folyó túlsópartjáról ágyúval lötték, de előtte még sót öntöttek az egyetlen, ivóvizet adó kútjába. Az erőd többé-

kevésbé épen maradt barakkjaiban állomásoztak még a mi szakaszunkon kívül a brit indiai hadsereg turbános katonái, meg persze azok angol tisztjei és tisztesei; voltak ott még ki tudja miféle haderőhöz tartozó, talán a De Gaulle szabad francia seregéhez átállt Szíriai fegyveresek, oroszos kucsmával a fejükön, tarka egyenruhájuk fölött vállukon keresztbe átvetett töltényes hevederekkel; színes, kavargó, sok nyelvű világ – fantasztikus, áttekinthetetlen egy huszonegy éves pesti, józsefvárosi fiúnak. És az erődön kívül az az arab kisváros szűk sikátoraival, fehér falaival befelé forduló nyomorúságos kis házaival, fejükön korsókat meg óriási batyukat cipelő lefátyolozott asszonyaival, kávéházakban nargilét, vízpipát szívó, hosszú fehér inges, hangosan vitatkozó férfiakkal, a rádiókból örökké harsogó, negyed hangokon moduláló arab zenével, a minaret csúcsáról kántáló müezzin hangjával, por, izzadság, ismeretlen erős fűszerek illatával, állati ürülék és elhullott állati tetemek bűzével, éjszakánként az elvadult kutyáknak és a köves-homokos sivatag éhesen közeire merészkedő sakáljainak üvöltésével – mindez maga volt a megelevenedett Ezeregyéjszaka!

Ennek a mesebeli Rakkának egyik kis boltjában vettem egy egészen kis méretű petróleumos viharlámpát meg egy vastag füzetet, és esténként, ha nem voltam éppen őrségen vagy egyéb szolgálatban, a viharlámpám halvány fényénél, a fekhelyemre leeresztett moszkítóhálóm magányában regényt kezdtem írni. De nem ám a körülöttem zajló, kavargó, érdekes, színes világról, hanem az otthonomról, a Duna-partról, a Balaton édesen ölelő lágy vízéről, gyerekkori álmairól, vágyaimról; írtam anyám mosolyáról, apám komoly, halk szaváról, írtam a függönyről, melyet esténként addig bámultam rácsos gyerekágyamból, amíg a lovacskának látott horgolt minta – talán azt is anyám horgolta – bele nem rúgott a labdának nézett kisebb mintába, és az a labda szállt, szállt velem a mennyezetre, az égbe, a mennyországba..

És írtam, írtam tovább a regényt Afrikában, a Szezei-csatorna partján, írtam a sivatagban, forró, finom homokot fújta a szél a második és harmadik füzet lapjaira, és írtam a Kairó melletti táborunk hullámbádog tetős barakkjában, írtam a ki tudja, hová tűnt, mivé lett barátaimról, szerelmeimről, csalódásaimról, írtam arról a mind fenyegetőbbé, mind embertelenebbé vált világról. Pedig akkor az olyan szavakat, mint holokauszt és gulág még nem is ismerhettem. Úgy éreztem, hogy gyerekkorom rózsaszínű álmai soha be nem teljesülnek, fenyegető, fullasztó ez a világ – és azt a címet adtam akkor, annak az ott befejezett írásomnak: *Légüres tér*.

1946 végén érkeztem végre – újabb kalandok, megpróbáltatások után – haza, Budapestre. Úgy hittem akkor, szabadon lélegezhetünk, nem kell soha többé abban a megfojtó, légüres térben élnünk, kiderült fölöttünk az ég, fényes szelek fújnak. És megőrzött, hazahozott irományomat – melyet egyébként se tartottam már igazán jónak, kinyomtathatónak – a fiókba vágтам. (Fél évszázad múltán, tucatnyi könyvem után, írtam egy újabb vaskos regényt, és újra azt a címet adtam neki: *Légüres tér*. Azt mondják, nincsenek véletlenek.)

Azokban a hazatérésem utáni boldog hónapokban ismertem meg a szerkesztőségben, ahol én is dolgoztam, Fehér Klárát. Barátság, kölcsönös megbecsülés, szerelem... – de hiszen nem erről akarok most írni, csak azt akarom elmondani, hogy jó ideje voltunk már házasok, amikor Klári, akinek addigra már több könyve is megjelent, megmutatott nekem egy nagy alakú, vaskos füzetet. Első nagyobb lélegzetű, ugyancsak a háború éveiben tollal, ceruzával írt regénykísérletének a kéziratát. A történetet, ki tudja miért, a soha nem látott Amerikába helyezte át. Főhőse, egy Ted Soldiernek elnevezett fiatalember ott jön rá – ebben a mi huszadik századunkban ott is rádöbben, hogy ez a barátságot, őszinte emberi kapcsolatokat, erkölcsöt, igaz értékeket tönkretévő világ megérett a pusztulásra, itt csak megfulladni, meghalni lehet. És a regénynek Klári a *Hiúságok hiúsága* címet adta, mottóul pedig eléje írta Kölcsey *Vanitatum vanitas* című költeményének két szakaszát: *Földünk egy*

kis hangyafészek, / Egy perchozta tünemény...

Elővettem a fiók mélyéről én is azt a régi, a világ másik szegletében írt kéziratomat. Megnéztük mindkettőn a kezdet és a befejezés ráírt dátumát. Klárién a kezdet csak ennyi: *Budapest, 1941. Az enyémen: Rákká (Észak-Szíria) 1941. szept. 21. A Hiúságok hiúsága befejezése: Budapest. 1944. március 11. A Légüres tér végén a keltezés: Kairó, 1944. március 10. A különbség mindössze egy nap! Véletlen? Bizonyára. De mi az, ami két embert egy életre összeköt?*

*

Pontosan nem is tudom már, talán a hetvenes évek elején történt, de lehet, hogy később valamivel, öreg Lada kocsinkkal a Rákóczi útról fordultunk be az egyik mellékutcába, jobb oldalon az első sarok, a Dohány utca sarka előtt, a járda mellett álltunk meg, teljesen szabályosan, mellettem ülő feleségem ki akart szállni, már az ajtó kilincséhez nyúlt, amikor rákiáltottam: – Várj! Tolatok!

Ma se tudom, mi ütött belém, hiszen semmit se hallottam, semmi gyanúsat nem láttam, miért is vonzott váratlanul az a visszapillantó tükörben éppen észrevett távolabbi üres hely a mögöttünk parkoló autók között., de egyszerre csak hátmenetbe kapcsoltam, vadul beletapostam a gázpedálba és az egyirányú utcában szabálytalanul, óriási sebességgel hátrafelé robogtam. És abban a pillanatban iszonyú csattanás, robaj: a ház felső emeletének homlokzata, talán az egyik erkélye is a járdára zuhant, pontosan akkor és arra a helyre, amikor és ahová Klári, ha nem tolatok hátra, a kocsiból éppen kilépett volna. Kövek, téglák törmeléke borította a gyalogjárót és az úttestet, még a huszonöt-harminc méterrel hátrább megállt kocsink ablakát és tetejét is vastagon lepte be az omladék pora.

Csak néztünk, bámultunk elnémultan, hosszú pillanatokig, talán percekig is egymásra és a törmelék még vastagon szálló, szinte füstölgő felhőjére. Aztán kiszálltunk, még mindig némán, fogtuk egymás kezét. Véletlen volt? Vagy valami más?

AL-KHOURY

Írtam már itt-ott, egy-egy elbeszélésben arról az autóbalesetről Észak-Szíriában, 1941-42 telén, de a történet igazi, tragikus hősről, talán mert én magam olyan szerencsésen kerültem ki belőle, talán a szemem elől örökre eltűnt Al-Khoury személye miatt (hála?, szégyen?, tapintat? – a fene tudja...) soha nem beszéltem. De most, hat és fél évtized múltán, úgy érzem, meg kell tennem.

Azon a télen – ezt regényben, elbeszélésekben, így-úgy többször is elmondtam – egységünk, a brit hadsereg egyik műszaki századának első szakasza az Eufrátesz partján, a Rákká nevű nyomorúságos arab városka melletti, félig már rommá lőtt egykori francia idegenlégiós erődben állomásozott. Volt köztünk egy szíriai arab származású fiú, közkatoná mint én magam, nálam vagy öt-hat évvel idősebb, a családneve Al-Khoury, a másik nevét nem is tudtam, talán Ahmed volt, vagy Mohamed, mint a próféta, de az is lehet, hogy Emilé vagy Alois – hazájának előkelő, gazdag családjában akkor már gyakran adtak ilyen francia neveket is a gyermekeiknek.

Al-Khoury nálam egy fejjel magasabb volt, fekete hajú, halványan kreol, inkább csak napbarnítottnak tűnő, izmos, széles vállú, látszott rajta, a mozdulatain is, hogy korábban sokat sportolhatott, de erről soha nem beszélt, igaz, másról se nagyon. Hallgatag, komoly fiú volt. Egyébként kitűnően tudott franciául és angolul, néhány elejtett félmondatából annyit azért megtudtam, hogy a bejrúti amerikai egyetemen tanult, egy ideig még Párizsban és Angliában is; hogy mit, az pontosan sose derült ki, talán matematikát és számomra ismeretlen műszaki tudományokat. Valami félreismerhetetlen előkelőség és tekintély légköre vette körül; ugyanolyan egyenruhát viselt, mint mi, a többi közkatona: magasra felgombolt nyakú, khakiszínű, gyapjú *battledress*-1 –, mégis elegánsabbnak tűnt fel. Észrevettem, hogy kinn, a városban a rakkai arab férfiak önkéntelenül fejet hajtanak előtte és *hovadzsa*-nak, úrnak, meg *sejkh*-nek, nagyúrnak szólítják. Láttam akkor már Damaszkuszban, Deir-ez-Zorban és még néhány szíriai nagyobb városban, igaz, csak kívülről, gazdag, előkelő arab házakat, kerítések, falak mögé rejtett, többnyire parkok, pompás kertek mélyén álló, befelé forduló palotákat. Képzeletem nemcsak a cikornyás keleti ornamentekkel díszített bútorokat és szőnyegeket, a süppedős pamlagokat vélte beléjük látni, de a talán még mindig létező háremeket is, szökőkutakkal, langyos vizű márvány medencékkel... Ilyesfélének véltem néha a rejtélyes Al-Khoury család házáat is.

Idővel aztán, ki tudja ma már, milyen forrásokból, akkor se tudtam pontosan –, levelekből, puszogásokból, elszólásokból, váratlan érzelmkitörésekből –, de kezdett összeállni a történet. A mi Al-Khourynk apja Szíria dél-keleti része valamelyik nagyobb városának valóban egyik legjelentősebb, legelőkelőbb polgára volt. Gazdag kereskedő ősök (képzeletemben újra meg újra csodálatos keleti árukkal megrakott tevekaravánok jelentek meg, ősi keleti kultúra, arab, perzsa, pastu és ki tudja még miféle filozófiai és vallási hagyományok), a jelen valóságában pedig gyümölcsöző kapcsolatok a szíriai és libanoni francia mandátum közigazgatásának uraival, magas hivatalok, bankok, luxusautók, könyvek, Sorbonne, Oxford és Cambridge... Mint megtudtam, francia tisztok is bejáratosak voltak az Al-Khoury család házába, köztük egy jóképű, fiatal kapitány; csapta is a szelet Al-Khoury úr csinos lányának, Leila vagy Aziza, vagy akár Yvette vagy Pauline volt a neve... – sose tudtam meg. Egy szép napon aztán kiderült, hogy az ártatlan leányzó állapotos. A francia százados pedig eltűnt a városból. Senki nem tudta, senki meg nem mondta, hogy hová vezényelték el. Katonai titok. Az erkölcs, az ősi erkölcs azonban bosszúért kiált. A család legidősebb fiú tagja tudta, mi a kötelessége. És a mi Al-Khourynk megölte a húgát. Aztán a törvény, a modern, huszadik századi, nagyjából francia polgári törvény elől átszökött a déli határon, az angol mandátum alatti Palesztinába. Ott pedig felkereste az egyik angol toborzóirodát, és beállt katonának a német nácik és olasz fasiszták ellen harcba álló brit seregbe.

A rakkai erődben léptették elő örvezetővé – *lance-corporal*-Iá a katonás tartású, példásan szolgáló, hallgatag Al-Khouryt. Egyébként, gépkocsivezető volt a beosztása – kitűnően, kétségtelenül nagy gyakorlattal vezetett. Zubbonya ujján még frissen fehérlett a *lance-corporal* rangot jelző csík, amikor azt a három tagú csoportot, a hadnagyunkat, Al-Khouryt és engem a tőlünk mintegy 150 kilométerre lévő Deir-ez-Zor-ba küldték egy sürgős rakományért. Kora délután indultunk vissza, Rakkába a nyitott, egy tonnás katonai teherautónkon; az ugyancsak fedetlen vezetőfülkében Al-Khoury örvezető ült jobb oldalon a volánnál (jobb kormányos, angol gépkocsi volt), mellette a szakaszparancsnokunk, Fichman hadnagy (mint sokkal később megtudtam, az izraeli modern héber irodalom egyik legnevezetesebb költőjének a fia), hátul, a kocsí platóján, a rakomány egyik löszeres ládáján, az Eufrátesz partján épülő beton gépfegyverfészkekhez szállítandó cementes-zsákok közt kuporogva ültem én, térdem közé szorítva régimódi, még első világháborús Lee-Enfield puskámat. Alig hogy kiértünk a Rákká,

és azon túl Aleppó felé vezető országútra, hadnagyunk helyet cserélt Al-Khoury őrvezetővel, ő vezette tovább a kocsit. Nekem már gyerekkoromban is gyakran felkavarodott a gyomrom, ha rázós villamoson, autóbuszon vagy autó hátsó ülésén utaztam; akkor pedig, azon a kátyúkkal, háborús sérülésekkel is teli szíriai úton zötykölődve, egyszerre csak szörnyű hányingerem támadt. Áthajoltam a kocsi palánkján, úgy próbáltam könnyíteni magamon. Al-Khoury hátrafordult. – Cseréljünk helyet – mondta. – Itt, elől ülve, biztosan jobban érzed majd magad. – A hadnagy megállította a kocsit, én mellé, a baljára, az őrvezető helyére ültem, Al-Khoury pedig hátra, a cementes zsákok és a lőszeres ládák közé.

Szép, tiszta idő volt, az út két oldalán köves sivatagi táj, jobb kéz felé a távolban, láthatatlanul, az Eufrátesz partja sejlett. Kényelmesen hátradőltem az ülésen, láttam, hadnagyunk élvezti a vezetést, halkan füttyörészett is hozzá. Jó félóra vagy még hosszabb idő múltán egyszerre azt vettem észre, hogy teherautónk balra kanyarodik, lefut a műútról, és máris ott bukácsol azon a csupa kőből, csupa gödörből és éles, törött szikladarabokból álló járhatatlan terepen. A hadnagy rémülten tekerte jobbra a kormányt, mi meg csak rohantunk, ugrálva, dőlve, szinte repülve, balra a köveken. Éreztem, tudtam: most felborulunk. Sose értettem, ma sem értem, hogyan képes az ember ilyen válságos helyzetben, egyetlen pillanatban annyi mindent végiggondolni. Az első reflexem azt diktálta: kiugrani a nyitott vezetőfülkéből! De hiszen bal oldalon ülök, balra dől a kocsi, ha kiugrom, rám zuhan. Azt is olvastam korábban, hogy az ember halála pillanatában az egész elmúlt életét végiggondolhatja. Nekem pedig akkor, ott az jutott eszembe, megtudhatják-e valaha a szüleim, otthon, Budapesten, hogy én mint angol katona, valahol Szíriában, egy autóbalesetben veszítettem életemet? És láttam, látni véltem apámat és anyámat, láttam a Rákóczi utat, a Népszínház utcát, láttam a lányt, akit szerettem és aki engem nem szeretett. Megfeszítettem a lábamat, a nyitott fülke hátsó falához szorítottam a hátamat, a fejemet, nyakamat behúztam, és a kocsi repült, zuhant, átfordult, a négy kereke üresen, vakon pörgött az ég felé. És én éltem. Egyetlen karcolás sem volt rajtam. Egy-két enyhe zúzódás csupán. Kissé szédültem, amikor kibújtam a teherautó alól. A másik oldalon ugyancsak előkészült, épségben a hadnagy. Csak a homloka meg az egyik keze vérzett valamennyire. Az én korábbi helyemre ült Al-Khourynak viszont a mellkasára zuhant a felborult teherautó palánkjá, fejére, testére pedig lőszeres ládák, teli és kiszakadt cementes zsákok. Még élt. Hörgött, szájából, orrából dőlt a vér. Kétségbeesetten próbáltuk megemelni a súlyos kocsit, kihúzni alóla a sebesültet. De kettőnk ereje nem volt hozzá elég. Valami emelő szerszámot, rudat kerestünk – hiába. Erőlködtünk, szakadt rólunk az izzadtság, Al-Khoury hörgése halkult, elhallgatott. Vagy tíz perc, negyed óra múltán katonai gépkocsi tűnt fel az úton. Ausztráliai, izmos, ügyes fiúk ültek benne. Tízen, vagy még többen. Megragadták, felemelték a felborult teherautót. Al-Khouryt – azt mondták: még él – a maguk nagy kocsijának ponyvája alá fektették, megfordultak és robogtak vele, vissza, valamelyik katonai kórház vagy kötözőhely felé.

Hatvanöt év után már nem emlékszem, hogyan jutottunk vissza, Fichman hadnagy és én, meg a roncs kocsink és rakománya a rakkai erődbe. Azt hiszem, a hadsereg egy másik, valamivel később éppen arra járó gépkocsiját állítottuk meg, azzal küldtünk üzenetet Rakkába. (Mint a hivatalos vizsgálat később megállapította: teherautónknak a kormányja törött el.) Csak azt tudom, hogy hosszú órákig ültünk az országút szélén egy kövön, sötét téli este volt már, a cigarettánk is elfogyott. Al-Khouryról soha többé nem hallottam, hiába érdeklődtem, ahol csak lehetett. Túlélte-e a balesetet? Aligha hiszem. Csak a hangjára emlékszem, azt hiszem, örökre, arra a komoly, mély hangjára, ahogy felém hátrafordulva azt mondta: – Cseréljünk helyet.

KINEK A BŰNE

Már az előszobában hallotta, hogy csenget a telefon. Kézitáskája mellett a bal kezében még egy nájlön zacskót is szorongatott, benne a vacsorára hozott két zsemlével és szalámival, amikor jobbjával felemelte a hallgatót. Először csak valami bizonytalan zörej hallatszott, zavart köhécselés, talán női hang, de kissé reszelős, *ternok* vagy ilyesvalamit mondhatott többször is az ismeretlen, aztán egy mély lélegzetvétel, és már érthetőbben: – *Doyou speak English?* Azt akarta mondani, hogy igen, tudok valamennyire angolul, beszélek egy kicsit, de már a *yes*-nél elakadt, mire a szapora angol válaszból megint csak a *ternok* szót hallotta ki, de az értelmét csak akkor fogta fel, amikor a telefonáló megismételte: *ternok... ternoki...*, és azt is hozzátette: – Bob... Robert Ternoki...

– Tárnoky Róbert? Én Tárnokyné vagyok, Mrs, *missziz* Tárnokyné – mondta ő, nem is olyan rossz angolsággal. – A férjem, Tárnoky Róbert meghalt. Több mint tíz évvel ezelőtt.

Furcsa, tompa hang, mintha az ismeretlen nagyot nyelt volna a vonal túlsó végén. – *Sorry* – mondta aztán. – Bocsánat. A telefonkönyvben...

Hát igen, ott még az áll, hogy Tárnoky Róbert dr. jogtanácsos. Robi halála után miért is írtam volna át, drága pénzért, az én nevemre, gondolta Tárnokyné. Kezében még mindig ott volt a retikülje meg a zacskó a zsemlékkal és a szalámival.

– Ez volt az egyetlen név, amelyre a telefonkönyvben rátaláltam... az egyetlen a régi ismerősök közül... akikre még emlékeztem... több mint negyven év után... Ok meg Bobby... és Budapest...

Nem mondta, minek is mondta volna, hogy neki mit jelentett, és mit jelent ez, csak egy sóhaj, ez hallatszott még a telefonban.

– Ha akarja – mondta Tárnokyné hirtelen elhatározással –, jöjjön fel hozzám vasárnap délután, egy kávéra... vagy teára...

Három szál fehér rózsát hozott Margaret McNairn vasárnap délután. Kávét kért inkább, nem teát. Sovány volt, magas, az arca szürke, apró, sűrű ráncokkal teli, amitől kissé érdesnek tűnt fel, olyannak, mint a hangja a telefonban. A haja szökéből szomorúan, szürkén őszült. – Itt, Budapesten voltam életemben a legboldogabb – mondta Tárnokynénak. – Huszonegy éves voltam, jelentéktelen kis tisztviselő, gépirónő a Szövetséges Ellenőrző Bizottságban, az amerikai kirendeltségen. Körülrajongtak itt minket akkor, a háború után, ebben a szegény, lerombolt, kifosztott városban. Gazdagnak számítottunk a néhány dolláros fizetésünkkel, a Hershey csokoládénkkal, kávékkal, teákkal. Engem is körülzsongtak a pesti fiatalemberek, lehet, hogy nem is csak azért az akkori gazdagságomért, hiszen fiatal voltam, talán nem is ilyen csúf. Kedves magyar fiúk voltak, a többségük egyetemi hallgató, meg fiatal mérnökök, orvosok, jogászok. Beszéltek néhányan angolul is valamennyire... Bobby eléggé jól. Táncoltunk, nevtünk, udvarolgattak, szép volt, jó volt, aztán engem váratlanul az akkor még olyan nagyon nyomorúságos és idegen Szingapúrba helyeztek át.

– A férjem erről sose beszélt. Akkor én még nem ismertem... én még kislány voltam. De... – Hogyan is magyarázza meg ennek az idős, amerikai asszonynak, maga sem érti, de úgy megsajnálta, és most valahogy jól esik neki is ez a beszélgetés. Mellettük, a komódon ott volt Robi bekeretezett fényképe. Kissé már kopaszodó, hízásnak induló ötvenéves férfi. Az egyik pesti, vendéglátó-ipari vállalat jogtanácsosa. – Izé... – kezdte, nem tudta, hogyan szólítsa meg a vendégét, végül a nevét mondta: –

Margaret.

– Hívjon csak Maggie-nek – nézett rá a vendég. Furcsa, szomorú volt a mosolya.

– Én meg Lenke vagyok – felelte ő. Így kezdődött a hosszú barátságuk.

Maggie elmondta, hogy tavaly nyugdíjazták. Kairó volt az utolsó állomáshelye. Ő még mindig csak jelentéktelen adminisztrátor volt a követségben. – Nem szerettek engem – magyarázta –, talán, mert olyan magányos voltam, olyan hogy is mondjam, érdes, reszelés, talán amiért még inkább a helybeliekkel barátkoztam mindenütt... az indiaiakkal... spanyolokkal, lengyelekkel...

– Az gyanús volt? – kérdezte Tárnokyné. Hiszen tudta, a kölcsönös gyanakvás időszaka volt az az elmúlt évtizedek kora.

– Ki tudja? Ezt, így azért sose mondták nekem. De tavaly, amint elértem a korhatárt, azonnal nyugdíjaztak. Washingtonban már senkit sem ismertem. Másutt se. Apám régen meghalt, ő nevelt fel, anyámra nem is emlékszem, egészen kislány voltam, amikor eltemették. Abban a virginiai városban, ahol laktunk, ahol iskolába jártam, senkit nem találtam a régiek közül. Igaz, nem is nagyon kerestem, alig emlékeztem rájuk. Egy ügynökség a közeli kisvárosban olcsó házat ajánlott, magányos kis házat, szép, virágos kerttel. De hamarosan rájöttem, a kertészkedés nem nekem való. Tudod, Lenke – most mondta ki először a nevét milyen az, egyedül, magányosan élni abban a hatalmas országban?

– Mindenütt – tette hozzá özvegy Tárnokyné.

– Egy év után elhatároztam, hogy átjövök Európába. Végleg. Méghozzá ide, Magyarországra, Budapestre. Azt hiszem, itt voltam életemben a legboldogabb. Talán csak itt...

– Az régen volt. Ez már nem ugyanaz. Megváltozott a világ. Többször is...

– Eladom odaát a házamat. És tudom, itt még az én kis nyugdíjamból is jobban megélek. Megtanulok magyarul...

– Gondold meg, Maggie.

Az amerikai vendég nem válaszolt. A kávéscsészét forgatta a kezében. Régen nem volt ilyen jó délutánom, gondolta.

A következő vasárnapon, egy nappal az elutazása előtt, Tárnokynéval ment fel a Várba. A Halászbástyáról néztek le a városra, a Dunára. – Akkor egy pontonhídon jöttünk át ide – mondta Maggie. – Ezek a szép hidak akkor mind... – A kezével mutatta, hogy ledőltek, nem voltak sehol. – És emlékszem, ott lenn, az egyik romos ház falából kiállt még egy belefűrödött repülőgép fele. Ezt sose felejttem el...

– Robival voltál itt? – kérdezte Lenke.

– Igen – bólintott Maggie. – És volt itt a közelben, az egyik ép házban egy kedves kis kávézó... vagy bár... emlékszem, éjjel a zongorista amerikai számokat játszott, Colé Portért, Gershwint, ilyesmiket...

Két hónapig maradt Margaret McNairn Amerikában. A házat, szinte jelentéktelen kis ráfizetéssel, eladta. A magyar konzulátuson adták meg annak a New York-i cégnek vagy ügynökségnek a címét, ahol megvásárolhatott egy pesti, belvárosi, beköltözhető garzonlakást. Térképen mutatták meg neki, be is jelölték pontosan, hogy hol van a lakás, közel a Dunához. Fényképet csak a házról látott: szép, régi épület, kissé kopottas. – Régi felvétel – mondta a New York-i ügynök.

Budapesten, a repülőtéren Tárnoky Róbertné várta Margaret McNairn-t, akinek a megszokottnál is sápadtabb, szinte szürke volt az arca, pedig aludt is a gépen, el-

elbóbiskolt a New Yorktól Londonig, onnan pedig Budapestig tartó hosszú repülőúton. Közben, az élete fordulatain el-elgondolkozva, többször is megpróbálta felidézni emlékezetében az anyja arcát, de sehogyan sem sikerült neki, csak azt a régi, elmosódott képét látta maga előtt, ahogyan hároméves kora óta mindig is ott látta az apja éjjeliszekrényén, ezüst keretben, azt a mosolygós, szőke fiatal asszonyról készült régi, fekete-fehér fényképet. Annál határozottabban emlékezett az apjára, annak keskeny, kemény, határozott vonású arcára, kék szemének éles, átható pillantására. John McNairn-re, a megvesztegethetetlen, közismerten szigorú bíróra, hitükben, igazukban rendíthetetlen, kemény, szorgalmas virginiai puritán farmerek leszármazottjára. És felidézte emlékezetében, ott a repülőgépen, még néhány, a régmúlt évek kódében eltűnt iskolatársának, iskolatársnőjének elhalványult arcát – igazi, szívbeli barátja sohasem volt. Talán éppen az apja szigora miatt. És felmerült benne az első szerelem emléke, annak a tizenhat éves korában hirtelen feliobbant diákszerelemnek, az addig soha nem ismert, addig önmagának soha be nem vallott testi vágyai jelentkezésének emléke: a távoli Floridából éppen abba az intézetbe és az ő osztályába került szegény, ösztöndíjas Derek Di Sandrinak mindig mosolygó fekete szeme, mindig napbarnított arca, sportban edzett izmos karja. És az a titok, amiről azután még Tárnokynénak, késői, de első igazi barátjának sem beszélt hosszú barátságuk első húsz esztendejében. Mert eszébe jutott persze ott, a felhők fölött, a repülőgép ülésén hátradőlve a döbbenet is, amikor rájött, hogy állapotos, és az a rémülete, amikor az apja ezt megtudta.. – Bűn. Szodoma és Gomorra. Rám, a családjukra is szégyent, gyalázatot hoztál! – mondta John McNairn bíró, és azonnal, még a megszokott erélyénél is nagyobb szigorúsággal és gyorsasággal intézkedett. Megvoltak rá az eszközei. Derek Di Sandrit – ahogyan ő mondta: azoknak a floridai nyomorult olasz zöldségeseknek azt az elvetemült kölykét – azonnali hatállyal kizáratta a virginiai intézetből és visszatoloncoltatta Floridába. A lányát is kivette az iskolából, megtiltotta, hogy elhagyja a házukat, hogy telefonáljon, hogy bárkivel is levelezzen, érintkezzen. Aztán, majd ha világra hozta a szégyenét, akkor majd eldönti, hogy mi legyen a teendő. A tizenhét éves Maggie rettegett a szüléstől, rettegett a jövőtől. Már a szülőágyon, a ráparancsolt utolsó fájdalmas erőlködés, az orvos „*Na végre!*” kiáltása pillanatában elvesztette az eszméletét. Két napig feküdt öntudatlanul. Amikor magához tért, először az apja acélkék szemét pillantotta meg. – Életképtelen volt – mondta McNairn bíró. Majd hozzátette: – Kislány lett volna. – Maggie felzokogott. Három hétig megint nem hagyhatta el a házukat, majd az apja vitte el azon a régi Buick autóján messze északra, Madison közelébe, Wisconsin állam egyik, szigorúságáról híres iskolájába és intézetébe. A hosszú úton szokatlanul kedves és gyengéd volt hozzá, kétszer is megszálltak közben, hogy a lányát a betegsége után – mert így mondta neki: a betegsége után – ne fárasssa ki nagyon, útközben a vendéglőkben, ahogyan azelőtt soha nem tette, megkérdezte, mit szeretne enni. Egy év múltán, Maggie sikeres vizsgája után, megint ő maga ment érte, de nem haza, hanem egyenesen Washingtonba vitte, ott szerzett neki – a lányával ezt is már csak útközben, az öreg, fekete Buickban közölte – a *State Department*nek nevezett külügyminisztériumban állást. Egy meglehetősen siváran – az apja úgy mondta: puritánul –, ágygal, egy kis asztallal, két székkal, könyvespolccal, szekrényvel berendezett szobát is ő vett ki neki a minisztérium egyik idős tisztviselőjének a lakásában, nem messze a *State Department* barátságosan, hatalmas tömbjétől.

Erre a lakásra is jól emlékezett, csaknem négy és fél évtized után, azon a Budapest felé tartó hosszú repülőútján, és ha rá gondolt arra a washingtoni öreg szállásadó nőjére, Miss Darbyra, még mindig érezni vélte annak émeletítő, édes parfüm illatát is. Ott, abban a lakásban kapta meg egy évvel később a táviratot az apja haláláról – újra eszébe jutott az a szomorú temetés Virginiában; szemerkélt az eső, a hivatalos szónok John

McNairn bíró példamutató rendíthetetlen igazságszeretetéről, a puritán ősök állhatatosságáról beszélt – és az is felmerült akkor az új, magyarországi, ismeretlen otthona felé tartó, a hatvanadik évén is már túl járó Margaret McNairn-nek az emlékezetében, hogy annak idején ott, Washingtonban, a különböző állami hivatalokban próbálta kideríteni az életéből eltűnt, elűzött Derek tartózkodási helyét. Végül a hadügyminisztériumban, a *Pentagonban* tudta meg, hogy Derek Di Sandri tengerészgyalogos őrmester csaknem egy évvel korábban, 1942 novemberében hősi halált halt a csendesóceáni Guadalcanal-szigeten.

És emlékezett arra a rémületére, valamikor 1945 kora őszén, amikor közölték vele, hogy Európába, még hozzá Magyarországra küldik – vezénylik, mondták az akkori, még szinte háborús idők katonás nyelvezetén – a győztes szövetséges hatalmak valamilyen ellenőrző bizottságához. Annyit tudott csak arról az ismeretlen világról, hogy tegnap még ellenségek, hogy romok és nyomor, hogy szovjet övezet és orosz meg tatar meg ki tudja, miféle katonák... És az érkezésekor tényleg romokat talált, és valóban nyomort, ledólt, lebombázott, egykor talán nagyon is szép hidakat és épületeket, elnyűtt, kopottas ruhájú embereket, éhes gyerekeket; de volt, érezhető volt a levegőben valami forrongó élniakarás is, nyüzsgés, valami újnak a várása – ahogy még mindig hordták, takarították a romokat, ahogy kapualjakban, így-úgy, a toldottan-foldozottan beüvegezett kirakatok mögött megnyíltak az üzletek, a városban itt is, ott is jártak már a villamosok... És volt abban a nyugtalan, kialakuló, átalakuló életben még egy világ. Az ügyeskedőké, a spekulánsoké, a megszűnő régi és a kialakuló új rendben a gyorsan érvényesülni, meggazdagodni akaróké, valutával, ékszerrel szinte nyíltan kereskedőké. A romos és szegényesen javítgatott, éppen hogy lakhatóvá tett házak közt gomba módra nyíltak az elértéktelenedő helyi pénz helyett dollárral, arannyal fizetni tudók számára a bárók, mulatók, a szürke, lerongyolódott emberek közt előbukkantak az újra és újonnan elegánsak. De bárhová ment Maggie, azt tapasztalta, hogy senki nem néz rá és a kirendeltségen dolgozó társaira ellenségesen vagy bizalmatlanul, sokan meg éppen keresték a barátságukat. Dolly, az egyik kolléganője, aki már korábban érkezett Budapestre, egy este magával hívta. – Táncolni megyünk – mondta. A belvárosban, egy éppen megnyílt éjjeli lokálban, ahol még érezni lehetett a falak friss festésének a szagát, zene szólt, nem is rossz: egy zongorista, egy dobos és egy bőgős játszott; Dolly angolul éppen csak valamennyire tudó magyar ismerőse bemutatta Maggie-nek a barátját: mosolygó, karcsú fiatalember volt, angolul is jobban beszélt, mint ő, valamilyen Róbert – mondta udvariasan meghajolva, a vezetéknévét Maggie nem értette meg.

Ezzel vette kezdetét életének az a különös, később olyan egyedülállóan boldognak érzett rövid időszaka. Kezdetben talán csak az tette annyira széppé, legalábbis érdekessé, hogy életében először zsongták körül, udvarolták körül a fiatalembernek, nem csak táncolni járt velük meg jó vendéglőkben finom, ismeretlen ízű ételeket enni, kissé elszédülni a gintől, a pezsgőtől, de az egyikük, éppen az a Róbert nevű jogász valahogy többet is jelentett neki, és úgy érezte, hogy talán ő is többet jelent annak a fiatalembernek, aki nemcsak mulatókba hívta, de egyszer még hangversenyre is elvitte – mert volt már az is abban a romos városban, – és Maggie, bármily hihetetlen, bármennyire élt évekig az Egyesült Államok fővárosában, soha nem volt még klasszikus koncerten, Mozart, Beethoven zenéjét a rádióból hallotta csak. És az a Róbert – Bob, Bobby, ahogyan később szólította – más, komolyabb volt, mint a többiek, arról is beszélt neki hosszú pesti és budai sétáik közben, hogy milyen volt ép korában az a város, milyen lesz, és egyébként is milyen új, igazságosabb, boldogabb világot kell itt megteremtteni. Fenn, a Halászbástyán átölelte a vállát, úgy néztek le a Dunára, az esti város még gyéren pislákoló fényeire. És olyan jó, olyan megnyugtató volt érezni a karját, a teste közelségét.

És két héttel később Maggie-t egy hajó – valamikor, a háború előtt óceánjáró óriási luxushajó, akkor még félig-meddig csapatszallító – már a Szuezi-csatornán vitte át, aztán meg a Vörös-tengeren, az Arab-tengeren, az Indiai-óceánon is túl, továbbtovább, szinte a világ vége felé; Szingapúrba, ahol egy fullasztóan meleg iroda-helyiségben verte az írógépet és rendezte az ügyiratokat. És mi volt, ami arról az idejéről felötlött még az emlékezetében? A kikötő, az épülő óriási házak, a hallgatag, kiismerhetetlen emberek... kínaiak vagy mások, az ő szemében alig megkülönböztethetők. És az a félig mindig részeg követségi titkár, az a dallasi Smith... vagy talán Sanders? Olyan régen volt, és olyan jelentéktelen... És onnan helyezték át Indiába, abba a csak nemrég önállóvá lett, szomszédjaival és saját lakossága egy részével is háborúban álló, a régi gyűlölt, és egy részüknek mégis annyira imponáló elnyomóival egy ideig még így-úgy együtt élő, száz népű hatalmas országba.

Emlékezett Delhiben a palotákra, a Vörös Erőd hatalmas tömbjére, a csaknem háromszáz éves Obszervatórium fantasztikus alakzatú nyitott labirintusára, tornyokra és agyondíszített gyönyörű templomokra és Agrában arra a tündöklő márvány csodára, a Tadzs Mahalra, és Delhi régi terein és sikátoraiban a bűzre, a rémületére, amint csontvázra soványodott rokkant és éhes gyerekek százai rohanják meg, apró kezeiket könyörögve nyújtogatják felé valami alamizsnáért, egy falatka ennivalóért. És az út szélén élő, ott alvó, pocsolyák vizében mosakodó, valami ételt ott főző-kotyvasztó, halottaikat ott égető, a köztük bandukoló éhes-sovány szent teheneket kerülgető emberekre, a fölöttük keringő, zsákmányra lecsapni készülő keselyűkre.

És emlékezett Maggie a követségük estélyére, ahová ki tudja, miért, de kivételesen meghívták, és az egyik – sok ranggal fölötte álló – kolléganője, talán Marilyn vagy Vivien, bemutatta egy magas, karcsú, olajfekete szemű, kissé barnás vagy csak napsütötte arcbőrű, roppant elegáns, frakkos, fiatal férfinak – szólítsd fenségnek, súgta neki az a Marilyn vagy Vivien – a férfi nevét, Krisnamurti vagy valami hasonló, akkor meg sem értette, de az a második pohár pezsgő után azt mondta Maggie-nek: – szólítson csak Jimnek, így hívtak a barátaim is Oxfordban. – Remekül, elegánsan táncolt Jim, tarka egyenruhás, turbános sofőr vezette a „navab” Mercedesét, amikor hazavitte Maggie-t az olcsó, bérelt szállására. Másnap Jim maga vezette a Mercedest, amikor egy mé' regdrága vendéglőbe vitte vacsorázni. Nézte a csillogó fehér abrosz, a csillogó tányérok és evőeszközök fölött a férfi sima, halványan barnás bőrét, olyan ez, jutott eszébe akkor, talán csak valamivel sötétebb, mint...

És azon, a már a hatvanadik évén is túl járó Margaret McNairn-t Budapest felé vivő hosszú repülőúton, amikor már annyi minden felelevenedett és összekeveredett benne, Washington és az a régi Budapest, és Delhi és Stockholm és Madrid meg Canberra és Caracas meg a többi város, az a legutóbbi, tikkasztóan meleg, poros, zsúfolt, öneki már olyan fárasztó és szinte elviselhetetlen Kairó is, mind olyan idegenek, emlékezetében összemosódók, kiismerhetetlenek, akár az ottan látott, ott megismert arcok, a nőké, a férfiaké... De arra az egyszerűen Jimnek szólítható, hajdani ná' bob vagy maharadzsa-fi-nak az arcára tisztán és határozottan emlékezett, és arra a csupa kristály és aranyfényben csillogó étteremre, még azoknak az ismeretlen ételeknek és italoknak az ízére is, meg a körülöttük hajlongó turbános pincérekre, még azokra a gyönyörű, süppedős szőnyegekre is, amelyeken a vacsora után a szálloda liftjéhez mentek, amelyik a tetőteraszra is felvitte őket, az Új és az alattuk végtelen homályba vesző Ó Delhi fölé. Ez után, másnap-, vagy talán két nap múlva volt az a délután, amikor Jim – hiszen így szólíthatta, csakis így nevezte már – az anyjához vitte el. Nem a már jól ismert Mercedesszel jött érte, hanem egy Rolls Roice-szal, az óriási kocsit nem ő, hanem egy másik egyenruhás, turbános sofőr vezette. Átláthatatlan magas köfal súlyos vaskapuja előtt álltak meg. Az ör – talán katona, mint azok a tarka egyenruhások a Vörös Erőd előtt – tisztelgett, szélesre tárta a kaput, a köves út mentén az átláthatatlan

nagy parkot csak gyéren világították meg a lámpák, a ház, pontosabban: kastély előtt egy újabb őr vagy lakáj meghajolt, angolul beszélt, talán a vendég miatt: – *Your Highness*, fenség – mondta –, a *maharani* a kék szalonban várja önöket. – Magas, meghatározhatatlan korú asszony volt Jim anyja, bőre a fia arcánál kissé sötétebb, a fejét borító fehér lepel, vagy talán csak alatta az a fehér *szári* a bokájáig ért. Kezével intett, drágakövek csillogtak a gyűrűin. Maggie – erre az évtizedek múltán is világosan emlékezett – csak állt, nem tudta, hogyan köszönjön, hogy térdet hajtson, bókoljon-e.

– Szóval maga... – szólt hozzá angolul Jim anyja –, maga... a követségről... Nagyra becsülöm a hazáját... – Teát is hozott be a terembe egy inas, egy másik valamilyen illatos süteményt.

Amikor felálltak, Jimnek az anyja a maguk nyelvén is mondott valamit. A Rolls Royce-ban szótlanul ültek, Maggie követségi szállása előtt Jim a torkát köszörülte. – Holnap Londonba kell utaznom – mondta. – Váratlan, hivatalos út... – És hozzátette: – *Sorry*.

Hetekkel később, de az évtizedek múltán már nem is tudta pontosan, lehet, hogy csak egy-két hónappal ez után került Maggie a következő állomáshelyére: Ausztráliába.

A hosszú repülés után még mindig szédült kissé Margaret McNairn, amikor a budapesti repülőtér várócsarnokában Tárnoky Róbertné a nyakába borult és hevesen magához szorította. Egy hónapig, amíg az Amerikában megvett pesti lakást – mert az bizony nem egészen volt olyan, mint amilyennek mondták neki, és ahogyan azt ő elképzelte – többé-kevésbé rendbe hozta, Maggie szállodában lakott. Tárnokyné, vagyis Lenke segített neki mindenben, ő talált megfelelő iparosokat, ő ment vele bútorokat vásárolni. Ő költöztette át arra a néhány hétre is a szerinte fölöslegesen drága Duna-parti hotelből egy józsefvárosi, szerényebb szállodába. És előbb-utóbb, a hetek, a hónapok, az évek múltával szinte elválaszthatatlan barátnök lettek. Maggie magyarul is tanulgatott – igaz, nem sok sikerrel Lenke pedig szorgalmasan csiszolgatta a maga angol tudását. Amíg reggeltől késő délutánig munkahelyén, a kerületi tanács, később, a politika fordulatai után a polgármesteri hivatal irodájában dolgozott, Maggie az utcákat róttá, igyekezett felfedezni a maga számára a várost, az idők múltával mind fáradtabban; voltak már törzshelyei, ahol ebédelt, eszpresszók, amelyek egy-egy többé-kevésbé kényelmes zugában, tavasztól ősziig pedig a teraszán az amerikai meg az angol követség könyvtárából kikölcsönzött könyveket olvasta, el-elbóbiskolva közben; esténként Lenkével néha-néha egy-egy hangversenyre is elment, színházzal is próbálkoztak, de a magyar szöveget alig-alig értette meg, otthon, a televízióban is inkább csak a BBC vagy az amerikai CNN híradóját nézte. Lenkével, annak egy-egy hosszabb-rövidebb szabadsága idején közeli, sőt, távolabbi városokba is elutazott, jártak Szegeden, Pécsen, Miskolcon, Debrecenben, még Sopronban is, voltak a Duna-kanyarban, a Balatonnál, egyszer-egyszer külföldön is: Szlovákiában, Ausztriában, egy alkalommal – Lenke is már régen nyugdíjasként – Olaszországban. Ott jutott Maggie eszébe, hogy nem is tudta soha, Itáliának vajon melyik szegletéből, talán Nápolyból vagy Velence környékéről, esetleg Calabriából, netán Sziciliából vándoroltak ki Derek ősei Amerikába. Firenzében és Rómában a telefonkönyveket böngészte: rengeteg Di Sandri családnevet talált mindenütt.

Lenke pedig azon töprengett néha, mi az, ami őt olyan nagyon Maggie-hez fűzi, ahhoz a szürkén megöszült szikár, hol hallgatagon magába forduló, hol meg fölöslegesen fecsegő amerikai öregasszonyhoz? A magány? Mindkettőjük magánya? Vagy csak az emlék, Robi halványuló, olykor szinte elfeledett emléke? Sose kérdezte meg, sose akarta, vagy talán nem is merte megkérdezni, hogy meddig terjedt Maggie

barátsága, vagy szerelme Robival – Bobbal, Bobbyval, ahogyan ő mondja –, volt-e köztük, bekövetkezett-e az a testi kapcsolat... De hiszen akkor ő még nem is ismerte későbbi férjét, és Robi, Tárnoky Róbert független, egészséges fiatalember volt... Féltekenység? Vagy ellenkezőleg, éppen az a benne élő, és meglehet, mindkettőjükben még élő szerelem, annak emléke, sőt, annak az általa talán csak feltételezett testi szerelemnek a közös emléke az, ami magányukban egymáshoz sodorta, ami még most is egymáshoz köti őket?

Jó két évtizede tartott már a barátságuk, kopni kezdtek már Margaret McNairn belvárosi garzonlakásának Pesten vásárolt bútorai, elolvasta, valamennyire megértette már a magyar újságok híreit, legalábbis a vastag betűs címeket, elment néhanapján a körzeti orvos rendelőjébe, ismerték látásból a környék lakói azt a közeli presszó teraszán órákig üldögélő, a járókelőket csak nézegető szikár, idős amerikai asszonyt; ha megfázott, kissé felment a láza, Lenke ápolta, ha Tárnokyné volt beteg, ő vitt neki gyógyszert, ebédet – bár egyre nehezebben járta mindkét lift nélküli házban az emeleteket.

Egy őszi estén, a tévét nézte éppen – terroristák, bombák, tüntetések, érthetetlen, unalmas viták, földrengés, árvizek –, csengettek az ajtaján. – Miss McNairn? – kérdezte angolul, félreismerhetetlen amerikai kiejtéssel a küszöbön álló kissé kövérkés, hatvan év körüli asszony. Mögötte egy fiatalabb, kétségtelenül a lányának látszó, kerek arcú, sötét hajú nő. – Mrs Williams vagyok – mondta az idősebbik, és hozzátette: – Mabei. Özvegy Williamsné... – És nézte, furcsán, szinte döbbenet és mégis mosolyogva Maggie-t, majd váratlanul a nyakába borult. – Anyám! – kiáltotta, egyszerre sírva és nevetve. A másik csak állt mögötte szótlánul, és bámulta őket.

– Valami tévedés... mondta Maggie, és összehúzta magán a pongyoláját. – De azért csak... – tette hozzá, és intett, hogy lépjenek beljebb.

– Ön a néhai John McNairn virginiai bíró lánya? – kérdezte a váratlan vendég.

– Igen...

– *Mother!* Anyám...

– Ez valami tévedés, kérem. Vagy vicc – tette hozzá. Vagy valami zsarolás, gondolta még. De azért csak intett, hogy üljenek le.

– Ő meg a lányom, Barbara, az unokád.

– Ne tessék, kérem... – mondta és elhallgatott. Valami szorongatta a torkát.

Az idősebbik, az a Mabei, a Mrs. Williams, óriási fekete kézitáskájából borítékokat, fényképeket, iratokat szedett elő. Mindet az asztal lapján teregette szét.

– Téged félrevezettek. Becsaptak – mondta Maggie-nek a vendég. – nem igaz, hogy halva születtem. Koraszülött voltam, az igaz. De éltem.

Aztán, lassan, kikerekedett a történet.

Maggie-nek az az egész életfelfogásában, érzelmeiben, erkölcsi elveiben megbántott apja a lánya újszülöttjét – ahogyan ő gondolta: a szégyenét, a családjuk szégyenét – már az első napon egy másik kórházba, annak az újszülött osztályára vitette át, ott is anyakönyveztette. De azért a gyerek valóságos, elűzött apjának és a tényleges anyjának a nevéén. Elvei voltak: hazudni, csalni olyan nagyon azért nem akart. Csak annyit tett, hogy mihelyt lehetett, a távolabbi, Kentucky állam egyik árvaházában, árva gyerekként helyeztette el. McNairn bíró ezt is megtehetette. Megvolt hozzá a tekintélye, a hatalma, a bonyolult paragrafusok ismerete.

– Szülők, rokonok, család nélkül nőttem fel – mondta a váratlan esti vendég. –

Később, mintegy másfél évtizeddel a háború után, már fiatal asszony koromban sikerült kiderítenem, hogy az apám, Derek Di Sandri, nem a születésén előtt halt meg, hanem később, a háborúban, a csendes-óceáni harcokban esett el. Rólad, az anyámról, csak egyetlen adatra tudtam rátalálni: arra, hogy a születésem után egy Wisconsin állambeli, madisoni iskolába kerültél....

– Aztán megszületett ez a lányom, Barbara, a te unokád – folytatta, és már mosolygott én iskolában tanítottam, Louisville-ben, aztán később Ohióban és New Jerseyben is ott halt meg a férjem, Fred Williams, és ott született Barbara két gyereke: Jenny és Freddy... És most végre – fejezte be a történetet – Washingtonban sikerült a nyomodra bukkanni, ott ahol a nyugdíjakat intézik, ott tudtam meg a magyarországi címedet. Barbarával és a gyerekekkel úgyis készültünk egyszer egy európai útra... úgy gondoltuk, nem is írunk levelet, csak meglepünk... A gyerekek a szállodában vannak, valaki vigyáz ott rájuk, majd holnap délelőtt...

A lányom... az unokám, a dédunokáim – mondta Maggie, és keservesen zokogni kezdett. Mint ahogyan abban a hosszú, szomorú, magányos életében talán soha. Hiszen élhettem volna velük, családi körben, jutott eszébe, együtt ezzel a lányommal – kinek a vonásait is látom az arcában, a mosolyában? – unokával, dédunokával... békésen, érdekesen... talán unalmasan, talán civakodva... de mégis, mégis az én életemet...

És újra csak zokogott. Az én bűnöm? – gondolta –, az én szégyenem, ahogy az apám, McNairn bíró mondta nekem?

Készült 300 példányban

**Ez a
097
példány**

**ISBN 978 963 06 2160-1
ISSN 0866-4420**

Felelős kiadó a szerző

Felelős szerkesztő Tabák András

**2007 Vasas-Köz kft nyomda
Felelős vezető Badó Géza**

Terjeszti a Könyvtárellátó Közhasznú Társaság
